657
1941

अथशंकरसंभांतः प्रारंभोयंवर्त्ततेश्रीगजाननार्पणं १०० प० २०

ROYAL ASIATIC SOCIETY LIBRARY OF THE BOMBAY BRANCH OF THE

सं॰सि॰
१

श्रीमहागणपतयेनमः ॥ दिङ्नागतुंगसुनुगपंचवदनोग्रशैलैकरंबोदरं चूडारत्नसहस्रभूधरमहाहारंसुनीलांबरं स्वांतर्ध्वांतहरंकलानिधि
धरंकोटीनरूक्मदरंदाराहोपमवाहनंगणपतिंवंदेपरंशाकरं १ अथयुगाब्धिशैल ७१ मितैर्मनुर्विधिदिनैमनवस्तुचतुर्दश ॥ कृतसमा
सम १७२८००० संधिर्युतैश्चतसृभिस्त्रिसमैर्युसहस्रयुगोदितं २ अयुत १०००० निहतदंतवेदवर्षै ४३२ युगमथतच्चरणाः कृताद्यस्यु
युगसुगयुगवेंभिर्दु ४१२१२ । १ एयकृष्णाः युगदृग्रामांशसमाः ४३२००० समास्तुसौराः ३ ॥ १७२८००० ॥ १२९६०००।८६४०००।
४३२००० ॥ यातः पितामहादेर्मनवः षड्भिस्मित्यु सप्तविंशानि २० युगानियुगजिपादाः ॥ नंदाद्रिचंद्रदहना : ३१७९ कलिवत्स
शष्यसप्तशालिवाहनशाकभवैश्रमाताः ॥४॥ नागक्षरद्विशरदः ४०४०० खरसाग्नि २७० निघ्नाद्दीनाविधोर्दिनगणेखगभुक्तिमाताः ॥
सुस्तेनवाद्रिकुणाष्टगुणेषुपंचवेदेंदव : १९५५८८ ३१७९ दृङ्नाकमुखेसंज्ञाका अभीष्टाः ॥५॥ सौरवर्षमुखसिक्थरवेचराएक
वर्षगतिभिर्विवर्जिताः ॥ उच्चपातसहिताः शिखादिगायतगुणाभिराहतेगतास्काः ॥६॥ विधोर्दिनादौयुगपत्सममस्तंभरस्वाग्रहा
णमनभक्तवत्ताः ॥ इनीरितंवेदविरोधिनसेत्रब्रह्मार्कचंद्रादिमनाद्दिभिन्नं ॥७॥ अत्राप्राहचनारदायाहिमगुर्यल्लीनकामत्तमंडव्याय
वासिष्ठसंज्ञकमुनिः सूर्योमयायाहयत् ॥ प्रत्यक्षागमयुक्तिशालितरहदं शास्त्रंविहायान्यथाचत्कुर्वेतिनरानतिर्वहतिताद्दृङ्
नश्यत्यचिरं ॥८॥ मुनिः प्रणीतंमनुजैः क्वचिद्वेदृश्यतेतंरं तदामदेवसंसाध्यंन कार्यंसर्वमन्यथा ॥९॥ यथावेदोक्तमंत्रेषु
नवीर्यदृश्यतेक्वचित् ॥ तसुरश्चरणंकुर्यान्नकार्यंसर्वमन्यथा ॥१०॥ तदंगीकृतभस्माभिर्दैवज्ञानंमुनिसंमतं ॥ दृक्समंवासना
वेद्यमनुभूयमुदुः पुरा ॥११॥ रससुरत्रिनभश्वरबाणभूपरिमिता १५९३३३५० हियुगाधिकमासाः ॥ यमरामरुतिकुंजरवेषु
दृक्समयुगावमसंचयदूषितः ॥ २५०८२२५२ ॥१२॥ तरणिचंद्रमसोर्भगणांतरंभवतिताद्दिधुमाससमुच्चयः ५३४३३३३६
रससुरामरासिंधुगुणैर्युभिः परिमितंसयुगेमुनिसंमतं ॥१३॥ लक्षाहताः पक्षशराक्षपंचचंद्रायुगे १५५२०००००
स्युर्दिवसाः खरांशोः ॥ चांद्रोदिनौघः खगजाभ्रभूर्णभूरामाभ्रनंदपप्रमाणा ॥१४॥ १६०२०००८८० अष्टघ्न
शत्याष्टिरवेराद्रिकुद्रबाणक्षौण्यः १५७७९१७८ २८ स्युर्युगाग्रादिनानि ॥ तारावाराद्रिनिदस्रोरगाद्रिरामाद्रिद्वीपि

६५३
१९४१

पंचेंदुसंख्याः १५८३३३७८ २८ ॥१५॥ अवनिवासरचंद्रदिनांतरेबमदिनानिवदंतिविदः सदा ॥ रविनिशाकरवासरसंच
यांतरसमाधिकमाससराकराः ॥१६॥ भगणवर्जितमब्जसंमितिर्भवतिरविचरभ्रदिनसंचयः ॥ द्रुहसुरूढलयानाद्दिवासनानिशादि
तासुधियास्काधिर्वेवसा ॥१७॥ सूर्यसौम्यसितपर्ययायुगेपूर्णपूर्णखखदंतिसागराः ॥४३२०००० षड्रसरामशरगिर्वगेषुवः ५१
७५३३३५ शीतरश्मिभगणाबुधैः स्मृताः ॥१८॥ दंतदंतिरसरंध्रदृग्यमा २२९६८३२ मंगलस्यभुगमंडलोन्मिताः ॥ खांग
खांगगुणगोद्रिभूमयो १० ९३०६० रोहिणीयवलतुंगपर्यया : ॥१९॥ पूर्णलोचनयमाब्धिषड्गुणा ३६४२० गण्यतेभगणसं
मितिर्मनाः ॥ ऋक्षगाग्निशमदृक्खपर्वता ७०२२३५ मार्गवाश्वकगणायुगमेनाः ॥ २०॥ मतंगांगपंचांगवेदेंदुसंख्यं १९५९८८
पतंगप्रसूतस्यचक्रप्रमाणं ॥ विखाब्धीभनागाद्रि ४८८२० यश्वक्रमानंबुधीमंदतुंगस्यपूर्वद्युभुक्त्या ॥ २१॥ भुजंगाग्नि
दृग्दंतदस्रा २३२२३८ विलोमासप्तताः पर्यया : सैंहिकेयेंदुपाने ॥ सहस्राहताः १००० कल्पजाताभवेद्युस्तएवाथसूर्यो ऽचच
क्राणिकल्पे ॥ २२॥ शैलमंगलगुणाः ३८७ कुजादथा वेरभूत्ययमला २०४ मृदूक्तजाः ॥ नागषड्गुणमिताः ३६८ खरख
ग्रहाः ९०० पंचभावकशरा ५३९ नवाग्नयः ३९ ॥ २३॥ कल्पेपातागांकुजाद्यास्तगानांपारावारेककाद्रिसंख्या २१४ क्रमेण ॥
अष्टेभाम्नाया ४८८ युगाद्रींदवो १०४ थरामाभ्रांकाः ९०२ पक्षषड्कांकुगतुल्याः ॥ ६६२ ॥ २४॥ अब्धानर्तीतगुवसिंधुसु
स्यमुख्येसंज्ञेर्युयेसमुदितभगणास्तएते ॥ अत्रोपपत्तिममलांसुगमामप्रकाश्येधुनाभगणसाधनबीधकर्त्री ॥ २५॥
अंभः समीकृतमहीतलसंस्थतत्तछायाद्दिनार्धघटिकासुसमध्यगांको : ॥ याम्योत्तराभवतिसेवतदुच्यतेत्यपुच्छास्यतस्तपर
पूर्वाद्दिशोभवेतां ॥ २६॥ स्तंभस्यशोभनतरः प्रभवस्यरत्नधारायथायमकुबेराद्दिगायतास्याद्य ॥ अर्कोपमस्यसुसमस्यतुपृ
थ्वीभागीकृतांभिर्वेष्यनाकिकांशाधिलांचकीले ॥ २७॥ याम्योत्तरामथतयाप्रविलोक्यसूर्यंतुर्याद्दियंत्रसदृहोन्नतभागमानं ॥ ज्ञा
त्वाविशोध्यनवते ९०नतभागकास्युस्तत्स्वाक्षकांतरखुतीसमभिन्नाद्दिक्के ॥ २८ ॥ क्रांत्यंशास्तज्ज्याजिन २४ज्याविभक्ताज्ज्याभि
घ्नीतस्वदोर्ज्यावास्युः ॥ तिर्यग्भागास्तद्दासरेराशिवक्त्रेदृष्ट्वाधिस्वंकल्पयेत्तत्पदाद्दि ॥ २९ ॥ एवंसूर्येसाधनंप्राग्विदित्वास्पष्टं

Digitized with financial assistance from the
Government of Maharashtra
on 11 June, 2017

योवासरेन्यत्रशक्तिः॥ स्पष्टभानोरंतरेलघुत्वेयावत्सूर्यस्तत्समंलग्नतुंगं॥ २०॥ मध्याशक्तिः स्याद्दलंस्पष्टतत्तद्भुक्त्यल्पत्वानल्पसं
ख्याकुतेर्यत्॥ पृथ्वीशक्तिः स्यात्तदास्पष्टतुल्योमध्यार्कस्तंराशिषूर्वोविधित्वा॥ २१॥ ततः प्रतिदिनंमध्यगत्यामध्यंभचालयेत्कालां
तरेणतन्मध्यस्फुटयोरंतरंफलं॥ २२॥ साम्यंयत्रभवेन्मध्यस्फुटगत्योः परंफलं॥ ज्ञेयंतज्ज्यासमव्यासदलंनीचोच्चमंडले॥ २३॥ ॥
एवंयावान्भवतिसविताराशिभागादिरूपस्तावान्यैः स्यात्सविकलदिनैस्तेभभोगाविधास्युः॥ एभिस्त्वेकोभवतिभगणाध्यैस्तदाभूदि
नैः किंकल्पेसाध्याद्भुतिबुधजनैः पर्ययासेनुपातात्॥ २४॥ याम्योत्तरवलयागतंक्षाद्याधरंतुर्वेणभूर्वोक्तवाहूच्छ्रायसायकसंस्कृतोप
मइतिज्ञेयोथतत्काढजाः॥ यानारात्रिघटीस्फुटीकृतघटीयंत्रेणबुधारवेः कार्यंमध्यविलग्नमत्रविधिनालंकोदयैः प्रस्फुटं॥ २५
तत्समोहिमसुरायनदृष्टिकर्मसंस्कृतदृलीकृतमार्द्यैः॥ प्रस्फुटापमखमध्यलग्नकापक्रमांतरमिहोह्मगोः स्यात्॥ २६॥ दाक्षिणवा
णाभावेयश्चंद्रोभगणस्तोधितः पातः॥ पुनरत्रैवपातंज्ञात्वाकालांतरेगतिः कार्या॥ २७॥ सयोज्झवाहूधूर्त्तमार्दज्ञेयंगतिस्तथो
दास्य॥ अनयाभगणाः साध्यामहायुगेब्रह्मकल्पेवा॥ २८॥ वक्रवल्लरवचैरेरकपर्वयेश्वर्वाहिनगणंसमानयेत्॥ तन्महल्लघु
तैकधरबंडकैनैकल्पभगणांश्चसाधयेत्॥ २९॥ वैधसिध्यखगमध्यमांतरेमंदशीघ्रफलसंस्कृतिः सदा॥ व्यस्तशीघ्रफल
संस्कृतासतीकेवलंभवितिमंदजंफलं॥ ४०॥ निजाशुनीचोच्चसमेखगेंद्रेफलस्यनाशोधनमध्यतुल्यः॥ स्फुटग्रहस्यादतए
वमंदभुक्त्यंग्रहस्याथपरंचकिंचित्॥ ४१॥ स्वशीघ्रनीचेंचसमेपुनस्याच्छीघ्रंफलंव्योमचरेषुनूनं॥ तदास्फुटोयः समदुस्फुटो
थतन्मध्ययोरंतरमत्रमांदं॥ ४२॥ सौरारिमंत्रिगुरवेः पुरताग्रतेषुमध्यग्रहात्स्फुटखगोत्यकएवदृष्टः॥ दृष्टस्तिथाधिकएवनत
त्खलयाणार्थंबुधोच्चमिनतुल्यमितिप्रदिष्टं॥ ४३॥ मांदाभावेमंदनीचोच्चतुल्यंखेटंज्ञात्वातन्निमित्तः साधनीया॥ दैत्येज्यइंदो
लग्नतुल्योकुजर्क्षेज्ञेयोतास्तांतदृतीसाधनीये॥ ४४ यावत्कार्यंसर्वतोयास्थितोतस्तावद्दृष्टोरुछसंज्ञेसदातो॥ तस्माज्ज्ञे
याः पर्वयाः सूर्यसंज्ञैस्तुल्याः कल्पेसाधनार्थंबुधस्य॥ ४५॥ सितोदयाद्यानघटीप्रमाणंस्वद्यायवोर्द्वंगणितेनयस्मात्॥
तद्भूमिगर्भस्थनरद्युयातंतथाघटीयंत्रमुसाधितंस्यं॥ ४६॥ अंतरेणदिनयातवोर्यदायोजनानिकुरुतोन्नतानिचेत्॥ किं २

655
1941

तदाद्युनिशानाडिकामितेः कक्षिकाफलमिहानुपातत॥ ४७॥ तन्महल्लघुतैकखंडकंमध्यमाह्नचलकक्षिकानयाज्ञातागगनक
क्षिकाभवेद्भुक्फलुल्यचलपर्ययोन्मितेः॥ ४८॥ एवमेवबुधशीघ्रपर्ययान्साधयेदितिरूवासनास्मृता॥ मंदतुंगखगपातपर्ययाः पूर्व
सूरिवचनेनसाधवः॥ ४९॥ गतिनसमुद्भवयातसमागमस्तरणिभि १२ र्गुणितोगतमासयुक्॥ खगुण २० संगुणितः सतिथिः पृथक्
निगदितोधिकमाससमाहतः॥ ५०॥ इनदिनागतधिकमासकैर्गगनवाक्ष २० गुणैः सहितः पृथक्॥ युगभवाब्धिमनासरता
डितः॥ शशिदिनागतावमशोधितः॥ ५१॥ युमणिमध्यमसावनमानजोदिनगणोरविवासससूर्यकः॥ क्षयदिनाधिकमा
सकशोधनोधिकतयावयवंहिपरित्यजेत्॥ ५२॥ यातः सौरसमागणोरवि १२ गुणश्चैत्रादिमासान्वितोस्त्रिंश २० घ्नः सतिथिस्त
र्वतिदिवसाः सौराः पृथक्तैः स्मृतैः॥ संसाध्याधिकमासकान्दिनमयैस्तैर्युक्तपृथक्शोगणश्चांद्रास्यादनुपातजैः क्षयदिने
हीनोभवेत्सावनः॥ ५३॥ स्यात्सौरवत्सरमुरवंक्रियसंक्रमादीतत्रैनमासमुरवयोर्विवरेधिशोषं॥ त्यक्तेनतेनरविवत्सरवक्र
तः स्यादक्रांगणस्तदधिकोपरथात्वभीष्टात्॥ ५४॥ न्यूनाहशोषंतुनिशीथमध्यतिथ्यंतयोरंतरगंसदैव॥ त्यक्तेनतेनेहनिशी
थकालेदिवागणोस्मात्तदहःसाधनंच॥ ५५॥ भगणसंगुणितेष्टदिवागणात्फलमिलादिवसैर्बलयाहतं॥ भवतिमध्यरवौरजनी
दलेसतिदृग्ननपदृणकैर्ग्रहः॥ ५६॥ खांघ्रिनाक्ष २ ज्ञात १४ २५ शोधितोभवेद्वालिबाहनशकोब्दसंचयः॥ संगुणः
खगुणेनयोजितः शेषकेणनारादिधुवोभवेत्॥ ५७॥ भादिगुणः शराधरेषुनयोदिनेशाः षट्सिंधवोनरयुगाब्धिसागर
श्च॥ भौमेरसाः शशिशुबोब्धियमानवांगवर्गोवुधेथशशिभद्युगपक्षतुल्याः॥ ५८॥ पंचाब्धयोधृतयदीज्यगुणस्तुरूपं
भूयमाः षडथशुक्रगुणोमहीभाः॥ पंचेदवः शिवमिनाद्रिशरामतंगवेदाः शनेः खमिनसूर्यखबाणसिद्धाः॥ ५९॥ इंदुज्ञे
सूरः खशुवः कुवेदाः खंवेदबाणाब्धिमसोथसूर्यं॥ नंदेंदवश्चंद्रयमाग्निहाराः सिद्धाः समेशोथनाद्रिकोवं॥ ६०॥ सू पंचेके
कुरामाः कुरामासिद्धासिद्धाद्रिगुणश्चांद्ररुद्रोः॥ रुद्रारामारामबाणाश्वसिद्धाः क्ष्यब्दामाः पर्ययास्तेगुणास्युः॥ ६१॥
क्षेपारवेरसरवरुक्महीभवेदानंदानवेषुदहनाद्रियुगानि चंद्रे॥ सूर्यत्रयोयुगगुणाक्षितिजेभिवेदाबोधेचलेणेवरवतत्वयु

रंदराश्च ॥ ६२ ॥ पातंबरंहरमितानवरामसंख्यारामेषवोथशरहिभ्रुतयोधनिश्च ॥ रामेषवः खमिनवारसुखोधभुशैतिथ्याहिकोनव
समाश्वियुगाग्नयश्च ॥ ६४ ॥ चैत्राहिस्थाननिथयोविगतर्तुभुद्दीनाः समाधिपघटीरहिताहिनौघः ॥ वारीन्द्रपाद्रविसमार्धगणांतरा
लंकव्यहीनौघदहरखेचरसाधनार्थं ॥ ६५ ॥ द्युघ्नोधः खगगनषड्धृवेनहीनोरव्यंशाविनिजनग ७ भागलिप्तिकाद्यः ॥ वेदा ४ स
द्युत्रयाविलिप्तिकोनकाष्टैः खेटानांफलमिनगोर्कुणस्वं ॥ ६६ ॥ हिनगुणोगुणचंद्र १२ गुणः एषरदशा १० गुणोनगवह्निनगो ७३०
धनः ॥ फलयुतः सविधुर्लवपूर्वकोहिनगणाहि लवोनाविलिप्तिकः ॥ ६७ ॥ निजनिशाकरनेत्र २२ लवान्वितोहिनगणस्यट
लंलवपूर्वकः ॥ विचरणद्युगणेनचसंयुतोविकलिकास्फवोक्षितिनंदनः ॥ ६८ ॥ द्युगुणसंगुणितार्णव ४ संमितिर्बुधचलोच्च
लवाः स्वशरा ५० हतात् ॥ द्युगणतोनव ९ लब्धकलान्विताविकलिकासुगणेनचसंगुणिताः ॥ ६९ ॥ हिनगुणास्त्रिगुणो ३ लरव
२० भाजितोहिनगणात्यतितोविकलाऋणं ॥ शर ५ समाहतवासरसंचयोग्निभितिकलाहिपुरंदरभूजिते ॥ ७० ॥ सितचरैर्फलं
स्वरलान्वितंगतशलांशगुणाष्टलवेनयुक् ॥ रवगुण ३० हद्युगणोलवपूर्वकोगणरवभ्रुप १६० लवाल्पकलः शशिः ॥ ७१ ॥ स्वा ००
मौहिनौधोलवाद्यंनिधृर्वंस्वकीयात्रिभागोहताहर्गणेन ॥ कुवेदां ४१ द्रायुक्तेनयुक्तकलासुक्रमायातमज्वस्यपातंप्रवक्ष्ये ॥ ७२ ॥
हि ० गुणितास्त्रि ३ हतोहिसंघः स्वाकृतिभागवियुक्ताढिकाद्यं ॥ चंद्रतमः स्फलेनयुतोनाः स्वध्रुवकाउदग्वेद्युचरास्युः ॥
॥ ७३ ॥ अत्ररविभगणाः ५ चंद्रभ ७ ग्रहेन २० द्युगुणः संगुणिनेष्टदिवागणादित्याहिनासाधितौग्रहौतन्ममेज्ञानाज्ञान
कल्पनेति ॥ अज्ञानग्रहशुद्ध्याविज्ञानग्रहमितिर्गुणिता ज्ञानग्रहशुद्धिहतालब्धमविज्ञानरवेः स्यात् ॥ ७५ ॥ अल
ब्धोधिमासः स्फुटोलभ्यतेवेत्तदारवत्रि २० हृत्याहिभ्युधिर्विक्रहा ॥ ततः साधनीयो दमध्योहिनौघः प्रयातोधि
मासास्तदारूपहीनाः ॥ ७५ ॥ सूर्यसंक्रमसंपर्कान्नाद्रिमासस्यशुद्धता ॥ तद्वियोगादशुद्धत्वमधिकत्वंचजायते ॥ ७६
मेषार्कसंक्रमोयत्रचांद्रमासेप्रजायते ॥ समासोमधुसंज्ञंस्यान्माधवाद्याश्चषाडिभिः ॥ ७७ ॥ चांद्रैर्द्वादशमासकैश्चतिथि
भिः स्मृतंसंवत्सरंदिव्यंतथानाडीभिस्त्रिंशद्भिरधिमासायकथ्यते ॥ स्यात्सौरवर्षंमतः १२ । ११ । ३ । ५३ एकस्मिन्वत्सरेयदधिकं ३

CSJ
1941

स्यादष्टघ्न्यातनोमासैः साधरदोभिते ३२ । १५ रधिकमास्त्रिंशातिथिर्मध्यमः ॥ ७८ ॥ एकंचैदबनीहिनंहिनमणेः स्यान्मध्यगत्या
तदाराज्ञोर्किरविमासकेथहिमरुन्मासस्तुगत्यंतरे ॥ एकंस्याद्रविसावनंयदितदाचक्रेकिमेवांधिधोर्मासादभ्यधिकोरवेरधिकता
त्साधर्दतोभिते ॥ ३२ । १५ ॥ ७९ ॥ राशिंगतोमंडलनाडिकांमंमासः ससूर्येंदुसमागमांतः ॥ तदंतरेचेद्रविसंक्रमस्यात्तदास
शुधस्त्वधिकोन्यथासौ ॥ ८० ॥ इत्यंयदुक्तंक्षितिगर्भगाणांकुरंगगानामथसंप्रवक्ष्ये ॥ यः साधितोदर्शविरामकालः स्फुटो
भवेद्धंवनसंस्कृतोत्र ॥ ८१ ॥ यतः स्फुटेदर्शविरामकालेदृक्तुल्यसंज्ञेरविचंद्रतारकाः ॥ कुरंगगानामथनिश्चयेनस्यान्नहि
नक्षोलविदोवदंति ॥ ८२ ॥ खाश्वरखाश्वाश्वभि १८०००० र्गतंयत्कलेस्तन्मेलस्ययातेप्ययोरल्पकं ॥ तद्भुवापावकैः सिद्ध
संख्येहृतं १ । ३ । २४ दृश्यमेः २२ खाग्निभिः ३० खांकके ९० र्वाद्धिभिः ३ ॥ ८३ ॥ नंदानिघ्नायुतेना ८०००० तभागैर्युतो
सूर्यसोरावनीजाः परेवर्जिताः ॥ दृक्समत्वंग्रहाणामनेनस्फुटंभाद्दामोदराचार्यएवंबुधः ॥ ८४ ॥ लंकातः खाश्वसूर्य १२५ योज
नगताकन्याथकांतीरदेः ३२ स्वामीखाश्वभिते ८० नरवे २० स्तुसगरोमरुद्धारिरक्षेंदुभिः १५ ॥ पर्यल्यश्वभि ८ रुत्तरत्रदशभिः
स्याद्दत्तलंपुररवासै ५० रुर्जयनीपुरंदशकुभि ११० स्तस्मात्कुरुक्षेत्रकं ॥ ८५ ॥ तस्मान्नेरयोजनेस्तत्वनागे ८ २५ रवंशसंमे
ध्यरेखानिरुक्ता ॥ रेखापुरस्थनगरांतरयोजनारव्येः खेचारिणांहिनगतिर्गणिताविभक्ता ॥ स्वेष्टनश्वरिधिनाप्तकलाधनर्णम
ध्यग्रहेभिनुपुरेपरपूर्वसंस्थे ॥ ८६ ॥ स्वपुरसुरनगांतर्योजनैर्योजनैः स्यात्परिधिखनिगोलेकाल्पितः प्रस्फुटोसौ ॥ अवनि
परिधिमानंलंबजीवाविनिघ्नंत्रिभवनगुणभक्तंतस्यमानंनिरुक्तं ॥ ८७ ॥ श्लोकामयातिसुगमानिसमीरिताद्यैर्यावासना
कृतिसुविस्तरतिश्चांकमेहा ॥ संक्षिप्ययद्वदुविहायपिबंतिसोरंसत्यंसुधांकुवलयंविबुधारसज्ञाः ॥ ८८ ॥ इत्यश्रीमन्नाग
नाथात्मजेनप्रोक्तेतंत्रेज्ञानराजेनरम्ये ॥ ग्रंथागाराधारभूतेग्रभूतेसूर्यादीनांमध्यमानांनिरुक्तं ॥ ८९ ॥ ॥ इतिश्रीमन्नागना
थात्मजज्ञानराजाविरचितेसकलसिद्धांतवासनाविचारचंचुरचित्तचमत्कृतिकारिणिसतंत्राधारेसिद्धांतसुंदरेमध्यमाधि
कारः प्रथमः संपूर्णः ॥ ॥ छः ॥ श्रीः ॥ ॥ अथजननविधानमानपाणिग्रहणमुखेषुखिलेषुमंगलेषु ॥ स्फुटतररवचरैः

फलंप्रधानंस्फुटमनएवबदाग्निताद्विधानं॥१॥ पंचाब्धितयोनवाब्धिवेदाभ्रैरोलर्तुमिताः खदंतनागाः॥बाणाब्धभवाः शरेंदुविश्वेविंशत्य
क्षयुर्वीकभ्रहयक्षाः॥२॥ आग्नांकभवस्त्रिगोभपक्षाः सप्तर्त्वाकनयः कुरामसिद्धाः॥भूलेभशराद्रिवनीधर्जीवाः पिंडस्रोणिनवानवास्तपिंड
संख्याः॥३॥ वस्वाद्रिनवाब्धिनोब्धिनागाग्निर्द्वाद्वेलनगेंदुरामसंख्याः॥अंगेषुरदाः कुदस्त्रदेवाः पक्षाद्रिद्विगुणाः क्रमेणजीवाः॥४॥
गीष्नाब्धिगुणाः कुवेदवह्निस्त्रीकामंगखवह्निदेवरामाः॥आसांतुकिरोमतोंतरेक्येतत्त्यास्युर्विषयांतमौर्विकारख्याः॥५॥ रज्वेचक्रद
लायतेपरिधिषट्नंदांशकैरंकितेभाग्रैरखोभयत्रिद्व्योरपरिगाजीवाविधेयाः क्रमात्॥ नास्युस्त्रिगजाब्धिभिः परिमितास्तत्रैव
तांसाधनूष्णांचित्यानिधनुर्गुणांतरगतांद्वियोक्तमज्यानथा॥६॥ आद्यंखंडभगणकलिकायष्णवस्वंशतुल्यं९८ घ्नादुःकर्णेस्लिभवनगुणः
कोटराभ्यामियंचेत्॥त्रिज्याकर्णेभवतिशरदृङ्नेत्र २२५ तल्यैकनेवंलब्धंस्वलंबथमपरयोर्जीवमोरंतरालं॥७॥कीटाद्रिंद्वीज्ञतिथिशि
हतोज्यायतेचमंरालंतंसंयुक्तात्प्रथमदलतः स्याद्द्वितीयेतथैवं॥यद्यातेघांतरयुतिदलज्यांतरंतत्स्फुटंस्याद्देयंसर्वाण्यपिगुणदला
खुद्धवंतिक्रमेण॥८॥यीभूलमौर्वीदलतीरवलाभिर्जीवादलान्यानयति क्रमेण॥मन्यामहेतंगणितज्ञचक्रं चात्राकलंनेध्रुवेद्रं॥९॥
पहानिचत्वारिसरामाद्रिहतेभमुख्यैपदेज्योपचयः क्रियादेः॥ भवेद्द्वितीयेपचयस्तृतीयेद्विष्ठस्यतुर्येपचयोभुजेच॥१०॥भुजांत्रांकैननव
ति९० सुकोटिस्तयोः कलाः पंचयमाद्रिवभक्ताः॥फलोनिताज्याविगतैर्जजीवांतरघ्नीषांशरलब्धयुक्त्यात्॥११॥जीवाविशोध्य
तरनेत्रमयघ्नीषाद्यातैश्चरखंडविवरेणहृतात्फलंयत्॥यावत्तमाभवतिन्नोधिनमौर्विकातत्संख्याहतांक्षनयनाब्धि २२५ शु
नंधनुः स्यात्॥१२॥भूराक्षीणिसिद्धास्त्विदस्राः कुदस्त्रानवाज्यांत्यषण्नीदवः खेंदवश्च॥तथांगाग्निरामालघुज्यांतराणि २५।
२०।२३।२०।१८।१६।१३।१०।६।२ भुजांत्रानवा९ त्यागतज्याधनोष॥१३॥अयात्राहतंगो९ हृतंयातखंडैर्युतंज्याभवेद्वत्रखं
डानिजज्यात्॥नव९ घ्नाविशोधादयातानलब्धंक्षुधोंकानिघ्नांक९ युक्तंधनुः स्यात्॥१४॥ मार्कैर्द्विमंदनुर्गेनखेराः शीघ्रं
केंद्रंशीघ्रनुगंखगोनं॥शीघ्रेकेंद्रेमेषनक्रारिसंस्थेसूर्णमांदेसंधनंस्वंफलंस्यात्॥१५॥मार्तंडस्यभद्रुच्चनीचचलयेद्राक्रांः प
रिध्यंशकाः शीतांशोर्दहनाः कुजेज्ञारनगाः सौम्येखरामांशकाः॥गिर्वाणेंद्रगुरोः सुरांक्षिनवतिः शुक्रस्यखानाग्नयः केंद्रेयुग्म ४

659
1941

परांतभोजपदगेविभ्यंशाद्राक्रांरवेः॥१६॥ यंशोनाः शशिनोदराः क्षितिसुतान्नेत्राद्रयोष्टाब्धिनोदिग्वाह्निभिनास्तुहांकरभिनाभानंगवेदा
क्रमात्॥भौमार्केचलनीचतुंगबलवैभागाः शराग्न्यब्धिवोगीर्वाणेंदुभिताननौनगसमाः पक्षांगनेनोभिनाः॥१७॥ गोरामाद्रिनिषुग्नकेंथ
विषमेभौमार्किवह्न्यब्धिनोदंतस्त्रायमश्वेतागगनषण्नेत्राणिपूर्णाब्धयः॥दोर्ज्यांकेंद्रभवाहतानिजपरीणाहांतरेणाहताव्यासार्धै
नफलोनयुक्तपरिधयस्त्वोनाधिकोनाः परे॥१८॥ स्फुटाःपरिधिगुणेस्वकोटिदोर्ज्येभलव २५० हतेनिजकोटिदोः फलेस्तः॥सदुभ
यफलकार्मुकंहिमांदंभवफलंकलिकामर्क्यहस्य॥१९॥वह्नारखगानांलघुकेंद्रदोर्ज्यावेराहतासमरसै५० र्विभक्ता॥ फलंकलाद्यं
परिधिभ्रमैर्वसुरवार्थमेनन्मृदुसंज्ञकंस्यात्॥ २०॥त्रिज्याशरकोटिफलयोर्मृगकर्कटादौकेंद्रेक्रमेणयुतिरंतरकेविधेयं॥तदूर्ण
मार्द्धफलवर्गयुतेष्फलंकर्णः कुगर्भरवचरांतरसंमितस्यात्॥२१॥आसन्नमूलेनहृतात्स्ववर्गात्फलेनमूलंसहितंहृतंभक्तं॥
भवेत्तदासन्नपदंततोपिसूक्ष्मंदुः स्यात्कुटमेवमेवं॥ २२॥ त्रिगुर्ज्योगुणंभुजफलंचलकर्णभक्तंतलब्धकार्मुकफलाः फलमत्र
शीघ्रं॥एकेनसूर्णशशिनोमृदुनारिवलेनस्पष्टोपरेफलचलुप्यसंस्कृताः स्युः॥ २३॥मध्येस्वचंचलफलंस्वदलंधनार्थंफलाद्य
तनोमृदुफलंदलितंचतत्त्व॥तत्संभवेनमृदुनासकलेनमध्योमंदस्फुटः स्फुटतरोविवलचंचलेन॥२४॥ सम्यक्फलंदफलस्फुटा
ग्रफलयंतमाध्यतेनतत्स्फुटंनहीयः प्रथमंमृदुस्फुटतरोमध्यग्रहात्फलंवलात्॥तस्मादाशफलार्धमंत्यफलार्धासंस्कृतान्मध्यम
ज्ञानंमंदफलंभवेत्स्फुटमलंकिंचित्रमत्रक्रमे॥ २५॥मांदकेंद्रगतिरत्रदोर्गुणज्यांतरेणगुणिताद्यखंडहृत्तः॥संस्फुटेः परिधि
भिः समाहिताभांत्रा ३५० हृन्मृदुगतेः फलंभवेत्॥२६॥ नक्रकार्किसुरकेंद्रतः फलेनोनयुक्तनिजगतिर्मृदुस्फुटा॥तांविशो
ध्यचलतुंगभाक्रितः शोषमत्रचलकेंद्रजगतिः॥ २७॥साहनाशफलकार्मुकागमेज्यांतरेणविहताद्यजीवया॥कर्णहाभिभ
क्तयाहतायुताच्युताद्यकेंद्रगतितोगतिस्फुटा॥ २८॥ नरास्थेद्यदासाविलोमंविन्नोध्यावन्नोषंविलोग्रागतिः रवेचराणां॥
महद्धारवीद्वोर्नवाद्यौचनीचेतथावक्रतानीतिश्वैर्निरुक्तं॥ २९॥अतिद्रुगतिः स्वशीघ्रतुंगात्कुरुतेवक्रगतिंग्रहस्तदानीं॥
चलकेंद्रभवाद्भमेधिरूपाः १५४ कृतशक्राः १४४ खगुणेंदव १२० स्त्रिरूपाः १५३॥ ३०॥ शरकृद्भमिताः ११५ कुजाद्यितस्तेर

हिताः स्वांशगुणाः ३६० स्वभागांशाः ॥ गतेष्टाधिकहीनभागलिप्ताविहृताकेंद्वर्जैर्वर्गनागनाहाः ॥ २१ ॥ सौरवेदकुकुलंहनंस्वगतिभिः सर्व
शैलिनोस्फुटं २५६०० स्वर्णेंदोः फलवत्स्फुटेह स्फुटरवेरेष्युद्गमेस्यादतः ॥ संयुक्तायनभागभास्करहता १२ जीवाज्जिनघ्ना १३८१ हताज्जि
नाप्तमसिंजनीधनुरतः क्रांतिर्भवेत्सर्वगोलादिके ॥ २२ ॥ सकलनादिनमालिदोर्गुणोष्वस्रहिनकरांशविभागयुक्तदृग्ज्या १०म ॥ अनुपम
गुणमेवतंयुग ४ घ्नं मपगुणंपरिभाभुजावर्गांतसंतः ॥ २३ ॥ क्रांतिज्याकृतिवर्जितान्निभकनज्यावर्गतोयत्फलंद्युज्यसाफलभागुणो
पमगुणः सर्वेहितः कुज्यका ॥ स्योद्युज्ञानिभजीवयाविगुणिताकुज्याहरज्याभवेत्तच्चापंपरमुद्गमास्तमनयोस्तच्चक्षसाक्षांतर ॥
२४ ॥ खेटस्पष्टगतिर्हनाचरफलैः पक्षघ्न ६० स्तारखेचरेस्वर्णेग्रामविलिप्तिकाहिनमणेरस्तोदयेगोलयोः ॥ नाड्यः पंचमुवः १९ स्व
रेणसहिताहीनाऽदग्गोलगेगोलर्क्षद्युनिशादलेनिगदितेव्यस्तेतुतेदक्षिणे ॥ २५ ॥ खरकररहितास्तदंगभागाद्युमणिभि १२ रंग ५
मिते ः स्वभिक्ता ः ॥ गततिथिकरणाद्यतोविहीनान्निजहरतोह्यनुपातलब्धनाड्य ः ॥ २६ ॥ करणमथविरूपमाद्रेणोपसितच
तुर्दशावासरोनराधात् ॥ स्थिरशकुनिचतुष्पदाख्यनागभवतिषतृमेयेवयोजनीयं ॥ ३० ॥ इंदोलवाः सरविचंद्रलवाक्ति
निघ्नाभक्ताः स्वकरखवुर्गगतभानियोगाः ॥ शोषंत्यजेन्नरव २० हतंखरखनाग ८०० तस्तत्पक्षाहनास्वगतिहृत्घटिकास्तदीयाः
३८ ॥ नैकोनोदयतः कुजेग्रहविरामारंभदेशोकुतस्तिर्यक्कादडुमंडलस्यनसमासस्तादिमेभोदयाः ॥ एकघ्निभासप्तिनीलतो
ज क्रांतिज्यकावर्गकौक्षेपोत्थपदाभिभक्तमगुण ३४३८ क्रांत्यानितान्याहरेत् ॥ ३९ ॥ स्वस्वद्युज्यकयाप्तचापमितयः स्वारो
क्षिप्तधाः क्रमादेरास्फुटयाः क्रमाच्चमगता ः प्राप्तानिरक्षेषुरे ॥ एकाद्वित्रिग्रहोदयैश्वरदलैरूनाधिकास्तुः क्रमाद्यस्तस्वे स्व
दृग्यास्वकीयविषयेषड्भांविलोमाधतेरो ॥ ४० ॥ पादोनार्कलवापमांतरतयैवात्यंततिर्यक्स्थितावाद्यौतौक्रियमीनयोरुदयन ः
स्वर्क्षे ः सकीयैः पलैः ॥ तौनंदोत्रमसौर्विकाभवलयेकर्णाभिजोमंडलक्रांतिज्यासुभुजाद्युरात्रवलयेतत्कोटिचापोदयाः ॥
भास्तद्रोदयचोग्यखर्वभपलन्यूनेष्टनाडीफलव्योमाग्न्या २० भिहृतैरभुक्तभपलैरामंलवाद्यंतनुः ॥ ४२ ॥ नेषाद्येरविभुक्तखर्वभ
२४ पमभागक्रांतरतयागोकुभतोरुजौवेरापक्रमभागक्रांतरगतीयुग्मेणयोर्विस्रतैः ॥ ४१ ॥ रामांत × २ वनैर्युक्तसा

661
1941

नांशोनितंलग्नंसायनस्तर्भलग्नविवरेकालः पलाद्यिर्भवेत् ॥ रात्रौषड्घुनार्कलसमशोलग्नंतुकार्यंयदातावेकर्क्षगतौतदंतरल
वैर्निघ्नोदयः खाग्निहृत ॥ ४२ ॥ विषुवद्दलघाद्यलत्रज्याहतस्वबाहुनिघ्नेषुरस्तात् ॥ अपक्षयोरिणचापरज्यांतिभवि
वर्धनस्मसतोधनांशाः ॥ ४४ ॥ मध्यप्रभार्कक्रणागतस्तर्यभार्धद्भागांतरंभवतिसायनचागसंख्या ॥ वर्षांतरेणकालिकांतरगत्यंत
रंघ्नत्यक्षतप्तनुचरापमसाधनार्थं ॥ ४५ ॥ त्रिंशत्घटीपरिमितांहिनमानकल्प्यतद्दासरार्कविषुवद्दिनस्तर्यवैबंद्य ॥ भागांत
रंभवतिसायनभागसंख्यातत्संस्कृतादृपमलग्नचरादिसाध्यं ॥ ४६ ॥ यल्लग्नभानयनमाद्यदिनप्रणीतंतद्दृष्यभांतरघटीवि
घ्नसत्सत ॥ यावासनाभिगदितान्नपुरातनोक्तार्कैराशिकादिसुगमापिनदीषदास्यात् ॥ ४७ ॥ इतिश्रीगन्नाग ० मुक्तेर्या
तारवेचराणां ॥ ४८ ॥ ॥ इतिसिद्धांतसुंदरेस्पष्टीकरणाध्यायोद्वितीयः ॥ ॥ सद्वासनाकुसुमसंचयसुंदरस्य
चंचद्दृशालतरगोलतरोः फलस्य ॥ दृग्देशकालकलनाफलसाधनार्थंनिष्प्रभसंज्ञमधिकारमथाभिधास्ये ॥ १ ॥ अंभः
समीकृतमहीतलसंस्थितस्यछायाहिनार्धघटिकासुसमस्यवृत्तांकोः ॥ याम्योत्तराभवतिसैवतदुन्नमत्स्यपृछास्थतत्परम
वीदिशोभवेतां ॥ २ ॥ उत्तुंगभागसमरश्मिकदंबकेंद्रकीलनिवेश्यात्रिथिलांसरलांत्रालाकां ॥ प्रोद्यद्दिवाकरमरीचिपरिधौ
तदग्राद्यस्तायकाजनितचापलवैर्दिगेहि ॥ ३ ॥ स्याद्दारुणीकथिनकेंद्रगताथकेंद्रकीलप्रभारविवशोनविन्नात्युभेति ॥
तत्रार्फेंद्रकुजौभवतः क्रमेणसोम्याभुवेभवतिचेतिहरिद्विधानं ॥ ४ ॥ कन्यामीनांतरालेसायनांशोभानोमध्याह्नप्र
भाक्षप्रभेयं ॥ बाहुः कोटिर्नाक्षिकर्णोत्रकर्णः क्षेत्रद्वाद्यंक्षेत्रमस्रोद्भवेषु ॥ ५ ॥ आभ्रम्यक्षांलंबसूत्रंपलज्याबाहुः कर्णोभ्रू
मिगर्भाक्षमध्ये ॥ त्रिज्यालंबज्यात्रकोटिर्निरुक्ताएष्वीगर्भादक्षजीवाग्रगेयं ॥ ६ ॥ पूर्वज्ञानाकुज्यकाबाहुरुक्तांक्रांतिज्या
स्यात्कोटिरत्रात्रकर्णः ॥ एकोबाहुः कुज्यकान्योपमज्याभरस्मास्यालंबउत्थतशंकुः ॥ ७ ॥ आद्यावाधात्रादिरवंडहिको
टिः कर्णः क्रांतिज्यानथाहतनाडीः ॥ अन्यावाधावाकुरुद्दृत्रांकुः कोटिः कर्णः कुज्यकेवेहजात्ये ॥ ८ ॥ समंडलसंगता
द्दिनेन्नात्यवदंचः समरत्तन्नांकुरुक्तः ॥ अयमत्राद्दिकोटिरयकादीश्रवणसेदृत्तिरेवन्नात्यमन्यत्व ॥ ९ ॥ उद्दृत्तशंकुरहितः

समनायकोटिः कुज्योननष्टतिमितः श्रवणस्तथाच॥ अग्राद्रिखंडाभिहतोरितिजात्यमन्यनूखंडहृतंसमनुरस्त्रिहतष्टलेभ्य॥१०॥ए
तेषुवान्यसमदोभ्रुतिकोटिमानेस्त्रैराशिकेण परजात्यभुजाद्विसाध्यं॥दो: कोटिवर्गयुतिमूलमुतः श्रुतिः स्यात्तद्वाकुवर्गविधुतेष
दमत्रकोटिः॥११॥ अपमांद्राकसिंजनीभुवोवावनिजीवोनिततत्श्रुतिस्तुकोटिः॥सममंडलरांकुरत्रकर्णः समहृनोत्तरयाम्यगेपिसर्वे
११॥ शंकुसभेकोटिभुजोंकमेणचैदक्षकर्णः श्रवणेतदानीं॥ त्रिज्यामिचेनिकाधितिलंबजीवापलज्यैकेसः किलकोटिबाहु॥
१२॥ उनादिनदलभाश्रुतीभुजोभाभवतितदाग्निभमौर्विकाश्रुतोकिं॥ फलमितनतभागमौर्विकास्याः समुदितवृत्फलभागकाः
प्रसाध्याः॥१४॥ उन्नाग्रकाग्राप्रथमांत्यखंडैरक्षः श्रुतिः संगुनाक्षभाता॥ क्रांतिज्यकास्याद्यथवाधतिश्चनदूर्ध्वखंडक्षितिमौ
र्विकाच॥१५॥ उन्नाग्रकाग्राप्रथमांत्यखंडान्यर्कोहतान्यर्कभयोधृतानि॥अग्राद्रिखंडंसमनात्तदूर्ध्वखंडंततोदृग्ननरः क्र
मात्स्युः॥१६॥ अथदेवाविषयाः प्रश्नाः॥ सिंहासनासीनमिनत्वमानंमित्रंविहित्वाद्युनिरूत्तराशा॥ यातोभवस्वर्वन्दपप्रभोय
स्यास्युपुंसोवदयानमानं॥१७॥ सत्रं॥ रवनदूयोर्द्धृतपरयांतरालंमनुघ्नमेवंगतियोजनानि॥ अत्रार्कः सिंहार्धे ४।१५ आद्यो
छायाद्वितीयापूर्वछाया॥ अत्रक्रांतिज्यापरयोर्द्विचंद्रहृतयोरिस्यादिनावक्ष्यमाणप्रकारेणाक्षभानोक्षांशनानीयजानानियो
जनानि॥१५० अपिच॥ नक्रमुरवेसमितेसतिहंसेमानसतथालितोसुनिराजः॥ दूंग्राद्रिशैद्युतिमीवासमानांपश्यतिनत्र
वदाक्षजभांमे॥१९॥ अभसत्रं॥ क्रांतिज्यानरयोर्द्विचंद्रहृतयोर्वर्गांतरंदृग्गुणंहारः स्यान्नरषड्वेनगुणितोबाहुर्भवेन्मध्यमः
क्रांतिज्याभुजवर्गयोश्चविवरंनेत्रघ्नहाराहृतंयत्तन्मध्यमवर्गहीनयुगतोमूलंचमध्योनयुक्॥ २०॥ त्रांकौक्रांतिगुणाधिकात्यद्
दृग्यल्लब्धंहरेणाक्षभास्याद्दिज्यागुणिताद्युतिः श्रवणहृद्बाहुर्भवेद्दिक्शरः॥ दिग्ज्यात्रिज्यकघातदाद्युतिमितेकिंस्यान्नतो
नौभुजः त्रांध्यंशध्यतिनोनदोक्रमनतयात्रांध्यंसुबुध्याखिलां॥ २१॥ क्रांतिज्यानरयोरित्यत्रवासनाश्लोकः॥ अव्यक्ता
क्षभयानयेन्नतरलंतद्बाहुसंस्कारतः स्यादग्रारविवर्गयुक्तफलभावर्णोक्षकर्णेकृतिः॥ क्रांतिज्याकृतिसंगुणार्ककृतिहृ
त्साग्राकृतिसमाद्यूर्ध्वाग्राकृतिरत्रसाम्यकरणाद्बीजक्रियातोक्षभा॥ २२॥ न्यासः सूर्या९।०।०।०। लघुज्याप्रकारेणास्यक्रां ६

663
1941

तिज्या ५। नरः ११। दिज्या ११२। उन्नाक्षभा ३ अक्षांशाः ५ अपिच॥ कन्यायाः करपीडनंप्रकुरुतेस्वेंदुतुल्याप्रभामित्रस्त्रीनकरः सहंवरम
णिस्तारावभ्रमध्यगः॥ सावार्यज्ञकवीरथाश्वनपतिर्यस्मिन्क्षणेतत्पुरंधारायाः कतियोजनैर्भवतिमेतद्बाहवक्रोदितिं॥ २३॥ सत्रं॥ दिङ्
मौर्वीरविसंगुणाग्निभगुणस्वक्षद्युतिभ्यांहृदव्यक्तौयार्कहतिः फलद्युतिहृताव्यक्तौथमध्यौभवेत॥ अव्यक्तव्यक्तमयादृनिः शशिहतस्या
व्यक्तवर्गस्यमूलंहारहृतीरितोहरहृतोमध्यौधनस्यात्फलं॥ २४॥ व्यक्तव्यासदलार्धवर्गविवरंजीज्यंफलेवर्गितंव्यक्तेव्यासदलाभ्यके
धिकनरेकार्यौवियोगस्मृतौ॥ तन्मूलंफलयुग्विशुद्धरहतंप्रागुक्तवद्दृग्ज्यकातज्ज्यापांशाहताचतुर्दशगतिः सुर्योजनांनांतरे॥ २५॥
अज्ञातपतनपलज्यकाभवेनिभौविज्ञातपतनपलश्रुतिरर्कभक्ता॥ अग्नाभवेद्विहतनांतरज्यानजन्यासूर्यायथेतिपदिसेष्टदृग्विहृद
ग्ज्या॥ २६॥ अत्रार्कः ५।१०।०।० छाया १४ कर्णः १८।२६ लघुज्याभाः नरः १०४ क्रांतिज्या ३२ अक्षभा २, अक्षकर्णः १२ उन्नवल
ज्याहृग्ज्या ११८ योजनानि ६६० ॥भूगोपरिकल्पगोलमखिलंस्वस्किकेस्वंपुरंतस्मादिष्टपुरंदिगंद्राकगतेदृढंडलेकल्पमेत्र॥ दृ
ग्ज्यानत्रपुरदृग्यांतरलंवेस्वल्पकीदृजीवानरोबाहुस्तत्सममंडलांतरलवाः क्रांकौस्वलंसाग्रकाः॥ २७॥ अपस्वलवमौर्व्याज्ञिज्यायादृग्र
ज्यायादृग्ज्यकारोरपस्वतिलवमौर्व्याव्यक्तयाकिंतदास्यात्॥ फलमितभुजहीनासंयुतावाग्रकास्यान्नरतलमिहसौम्येयाम्यभागे
क्रमेण॥ २८॥ यदिरविमितकोटिः स्वाक्षभायास्तदाकानरतलमितबाहोर्कोटिजीवात्रलब्धं॥ अविदितभुजजीवावर्गहीनस्त्रि
वर्गोह्यपस्वतिलवकोटिर्ज्याकृतिः पूर्वकोद्याः॥ २९॥ कुज्यासमेनिहिसभीकरणेग्रयोज्याबीजक्रियापसरभागभुजज्यकार्थं॥ ३०॥
अपिच॥ रामारातिपुरासुरारिहरितंरामांकनागाश्रितेसन्मित्रेसमितेगतसहनुमाद्ध्यावशात्येद्धया॥ दृष्टातिस्वदथाद्रितुल्यप
दभाश्रीकंठकाष्ठान्सुरसौंतद्यानंवदकोविदेंदुकलिकासंजीवनेकोसिचेत॥ ३१॥ अत्रसायनार्कः ५।९।०।०९ क्रांतिज्या २२।४८
अक्षभा ११।४८ लब्धभोजनानि ९८० अपिच॥ सिंहासनस्थंसमहनिभुक्तयापुरंदरोरोपरिशरवंतं॥ ज्ञातेपुरेविष्णुमनेनयत्नंपश्या
मित्रंसमस्येनकेन॥ ३२॥ सत्रं॥ सर्वाग्रयाकथितवत्परिसाधनीयादृज्ज्ञातयाभिमतादिष्परिसाधनीया॥ ३३॥ अपिच॥ गो
दानीरगतात्मतीर्थविषयेसव्यंशवेदाक्षभेभानोर्भोहरिसंगतस्यहरदिक्भागाश्रितांघ्रेर्हिमे॥ त्र्यंशोनंगमिताक्षभाधिशिवादृ

कात्रीकियद्योजनैरेकेनानयनेननद्दृस्सरवेवांछामिवाराणसीं॥ २४॥ अत्रार्कः ४।१५ क्रांतिज्या ४७।४९ दिग्ज्या ११२ अभ्यक्तः ११५६
व्यक्तः १२२।२५ मध्यः ५।१०।४० हारः २।७ फलं १२०।४० मूलं १५० दृग्ज्या २० छाया २ अथानेनप्रकारेण अंतरयोजनज्यासाधनंतत्र
कात्यामक्षभा ५।४० कर्णः १३।१७ अक्षज्या ५८।१२ अभ्यक्तः ११५६ अग्रा १२।२० व्यक्तः २००।२८ हारः २।८ मध्यः ७७५।१४
फलं ८१।३० मूलं १३।० दृग्ज्या २२।२० अतोनरयोजनानि १२६॥ धारापुरेदिनकरेमकरेंधकारेचोरोहरंत्पतुरंगवरंगतोरं॥ सान्नी
तिपंचमितयोजनगोर्कतुल्यांशूर्वभागंगणय॥ तीष्टदिग्नाश्रमेण॥ २५॥ रविः ९।० क्रांतिज्या ५५ छाया १२ कर्णः १७ यथोक्तक
रणेनलब्धादिग्ज्या ११२ अथकालसाधनं॥ गोलक्रमाच्चरदलत्यक्तयायुतोनाभिज्यातथावनिगुणेननिजाद्युनीवा॥ अन्याहतौ
नरणिबिंबनियोजयास्तत्रचांतरेपरिणतेत्रिगुणाद्यमौर्व्या॥ २६॥ गोलक्रमाद्दृनदलेस्वपलंक्रमांशाश्लिष्टयोगभुजकोटिगु
णौविधेयौ॥ दृग्ज्यादृङ्नरहृतोर्कगुणात्रदृग्ज्याछायानदर्कं १२ क्रांतियोगपदंस्फुटं स्यात्॥ २७॥ दृष्टाहृतिस्त्रिभगुणेन २४२
तोहृद्युजीवाभक्रांत्यकाभपतितद्युदलांतकायाः॥ शोषस्यकामधनुरेवनतासवस्युस्तद्दर्जितंद्युदलसुन्ननाडिकाः स्युः॥ २८॥
याम्योदग्वलनंद्युरात्रबलयस्यद्यौनिनार्धंततोयंत्यास्तोदयसत्रगाहृतिरपेदृक्कर्णरूपेस्फुटे॥ लंकास्वोदयसत्रयोश्चविवरे कुज्याचर
ज्याथवाद्युज्याभिज्यकयोस्तदूनसुनयोर्हृत्यंतकेगोलयोः॥ २९॥ मध्येष्टांत्यक्रयोर्नतोक्रमगुणस्यादंतरंतंतनेसाहीनास्याभिमताभ
वेष्टतिरियंद्युज्यारव्यदृक्तेकृताः॥ कोटिस्थेसलकर्णकेरविमितानक्तिंहृतोस्यान्नरस्त्रिज्यातेनयदाश्रुतीरविमितेन्नांकोकिमिष्टश्रु
तिः॥ ४०॥ त्रिज्याधिकस्ययदिवामधनुर्विधेयंत्रिज्योक्तशोध्यपरशोषधनुक्रमेण॥ संयोजितंज्ञानगुणार्णवबाणसंख्यैः ५४००
स्याच्चापमुत्क्रममयंगुणचापयुक्त्या॥ ४१॥ यस्सिद्धांतशिरोमणौसमुदितंमध्यांतयोर्नाहतः संभक्तश्चरजीवयाहृदलेत्रांकु
र्भवेद्दायसः॥ अक्षक्षेत्रजकोटिभिर्विगुणितस्तत्कर्णभक्तोक्रांतिस्तत्सर्वविधुनाहृनेष्टाभिचरत्यस्मान्मयानोहृतं॥ ४२॥ इत्थं
श्रीमन्नागनाथात्मजेनप्रोक्तेतंत्रेज्ञानराजेनरम्ये॥ ग्रंथागाराधारभूतेप्रश्नतेत्रिप्रश्नोयंकालदिग्देशसिध्यै॥ ४३॥ ॥
इतिश्रीमत्सकलवासनाविचारचतुरचित्तचमत्कारिण्यांश्रीमज्ज्ञानराजविरचितेसिद्धांतसुंदरेत्रिप्रश्नाध्यायः॥ श्रीः ६ः ७

665
1941

गोरामेः४ खऋणे २ जिने २४ राशिर्यमे २१ र्यंत्रांचतुर्थानरवे २०।२०।२०।२० राक्त्यां २२ गर्यमे: २५ सुरे: ३३ शरयुगे ४५ स्यग्नेः ३
द्विघ्नात्या २०० लिलात्॥ सांद्रांरवाश्रयुगे ४०० शतेन १०० खरसे ६० स्तने ४९ स्त्रिधाव्यब्धाभि: ४४।४४।४४। द्वौसै ५२ द्व्यद्रिनिने ७२
रदेंदुभि १३२ रयुक्खनेंद्रचंद्रैः पले: ११४॥ ७॥ वाराद्यंरविभाद्यांहिनमणिः स्याद्भुक्तराभ्यादियुक्पर्वांतेस्यमतिर्हिनार्थफलंपात
स्यलिप्तामयं॥ रूपं १ दृग् २ त्रितयं ३ युगानिच ४ शरास्त्रेधा ५।५।५। रसाः ६ पर्वता ७ भास्वर्कें ८ धुनांद्रादिग्वलक्रतंपातंत्वथाति
स्फुटः॥ ८॥ तर्वेद्रोन १४ २५ शाकाहतानवयुवो १९ भ्रबाहव २० स्त्यग्नयो ३३ देवा ३३ सैसाहिताद्युगे ४ स्त्रिभि ३ रंधोदर्तेः ३२ लं
वाद्यंयुमः॥ संक्रांत्यर्कनखांशा २० कैनगुणभ्र १२ नागाधिनैनाधिकंबाणः पातयुतार्कदोर्लव ट्लं त्रिघ्नंस्वखाग्न्यंशयुक्॥
२॥ बिंबंभानोः शरहृनगतिः स्वार्क १२ भाप्तोनितास्यादिंदोर्बिंबंनवयुगरसा ६४९ स्तारकाभोगभक्ताः॥ त्रिघ्नंतत्स्यात्स्फुटंशग
लबंभ्रमिभासार्कभुक्तेः शशांद्यूनाद्युनग १४ हतंबिंबाभंदीर्गतिः स्यात्॥ ४॥ बिंबैक्यार्धेयुजकृतिवियोगात्पदंषष्टिघ्नंभ
क्तंयुक्तंयोर्विवरकलिकाभिः स्फुटेनार्कडिकास्युः॥ पर्वांतस्तद्रहितसहितः स्पर्शमोक्षौस्वकालोमानैक्यार्धंशरविरहितंछंन
मानंवदंति॥ ५॥ दृग्ज्यांतेस्वस्वर्णंनतंयुगहतंस्वाहृद्दलेनाहतंपश्चात्सर्वविभागयोरितिसुदुः स्पष्टेत्रिभोनंतुलत्व॥ तत्क्रांत्यंत्रापलां
शासंस्फुटितलघुज्यादिग्निभक्तास्वमाधौयुक्तानतिर्कपर्वणितयाबाणंशरस्कारयेत्॥ ६॥ ॥ इत्थंश्रीमन्नागनाथात्म
जेनप्रोक्तेतंत्रेज्ञानराजेनरम्ये॥ ग्रंथागाराधारभूतेप्रश्नतेयुक्त्यायुक्तापर्वसंभूतिरिक्ता॥ ७॥ ॥ इतिश्रीसिद्धांतसुंद
रेपर्वसंभूतिनामाध्यायः॥ ॥श्रीः॥ छः॥ ॥ ग्रहणकारणतार्कशशांकयोर्वदनभुक्तिविभक्तशरीरिणः॥ अपमरत्नगयेमं
दलयोगयोर्निवसनलमसोमुनिभिः स्मृता॥ १॥ श्रुतिपुराणविरोधिजनैः स्मृतारविनिधुग्रहयोः शशिभूभयोः॥ करणनाक्र
मतस्तुनराकृणाग्रहणमित्यपितेस्मनेजगुः॥ २॥ यस्योदितानोर्विधुपातसंज्ञासएवराहुः कथितोमहद्भिः॥ तस्याध्यनंगीकर
णेरवींदोः स्यान्मासिमासिग्रहणंसदैव॥ ३॥ आच्छादकोयद्यपिभूभवेंदुस्तथापिराहोरिहकारणत्वं॥ यतोमताकृष्यत्रा
रणचंद्रसच्छादकछाद्यसंज्ञंकरोति॥ ४॥ पिधानमोग्येवनिभेदभेदेराहोरिहास्तेग्रहणक्रियार्था॥ अतः पुराणागमसंहितासु

नीकेचवेदैकयसंचितेते॥५॥दशारथात्मजनसायकसंहतोदशमुखोयदिपांतिविदोजगुः॥दशारथप्रभवेनदशाननोहनइहापिपुराण
जनस्मया॥६॥खरवेधुषड्योजन ६५०० संख्यमेनंस्याद्विवमज्वस्यखनागवेदाः ४८००॥तत्स्पष्टगत्यानिहतंविभक्तंस्वमध्यभु
क्तयास्फुरमानमेवं॥७॥इनाबनीव्यासविवेगनिघ्नंनाडयांकविंवंरविबिंबभक्तं॥फलोनभव्याससमाकुभासोशरेंदुभक्ताक
लिकादिकास्यात॥८॥बिंबोदयप्राणमितिर्विदित्वाचंद्रार्कयोर्मध्यगनेतयाधी॥कक्षाधुरात्रासकृहतास्वबिंबस्युर्योजनानी
त्यनुपातयुक्त्या॥९॥यास्सूर्यनिर्गतमरीचिकुदृष्टयोगात्सूचीसमाभवतिभारवइत्यदृष्टे॥तादृस्तते:परिमितिर्विधुक्षि
कामांदीपप्रभागणितवद्विबुधैः प्रसाध्या॥१०॥इनाबनीव्यासदलांतरघ्नेतोहरिघ्नाप्तितुल्यभाभाः॥तदंतुमध्यश्रवण
प्रमाणछायाभुजेकेतिफलंभवेद्यत॥११॥तच्चंद्रदोर्ज्ञोवनिभाप्रमोत्थव्यासार्धहीनार्धकुविस्रुतिः स्यात्॥इत्यत्रकर्णावपव
र्यजातावकेनाबिंबेगुणभागहारौ॥१२॥तिथ्यंतनाडीहनभुक्तलिप्ता:भूर्योगभक्ताः स्वफलेनहीनः॥राहुःशशीनोसहितो
भवेत्तांतिथ्यंतकालेसमलिप्तिकोनो॥१३॥स्वभान्वितशशभानुजभुक्तलिप्ताराहुताद्यत्र्यशशांशकाः सवित्र
मःशीतांशुगोलोत्थदिक्॥ग्राह्यग्राहकमानसंयुतिदलंस्यात्मायकेनोनितंछन्नग्राह्यविहीनमेतदुदितः स्वग्राससंज्ञोबुधैः
॥१४॥बिंबयोगदलबाणवर्गयोरंतरालपदमभ्रषड्गुणं॥अर्कचंद्रगतिभाजितंभवेच्चंद्रपर्वणिफलस्थितेर्दलं॥१५॥मान
खंडविवरार्धमर्धकंतद्देवभवतीहमध्यमं॥स्पर्शोमोक्षसमोथसायकास्साधितांस्थितिदलंस्फुरंनिजं॥१६॥तिथ्यंत
कालेस्थितिहीनयुक्तेस्पर्शाख्यमोक्षौभवतः क्रमेण॥एवंविमर्दार्धविहीनयुक्तेसंमीलनोन्मीलनसंज्ञकालौ॥१७॥भूभाकें
द्रांतरनेतथेंदोः केंद्रंबाणाग्रेथतत्फलेपरत्ने॥स्पर्शोमाने कार्धतुल्यांतरेमध्यग्रासेबाणतुल्यांतरेस्तः॥१८॥
तस्मान्मानेकार्धतुल्यौकर्कणः कोटिबाणौवर्गविश्लेषमूलं॥दोःस्यात्स्थित्यर्धनरेवानुपातान्नाडीरूपंव्यर्कचंद्रस्यमार्गे॥
१९॥पर्वार्धहिसुक्तेरथवेष्टकालेचेत्साध्यतेग्रासमितिस्तदानीं॥निजास्थितीष्टांतरनाडिकाघ्नीव्यर्केंदुभुक्तिः खरसैर्विभ
क्ता॥२०॥फलंभुजस्तन्मधुसायकाणः कोटिश्चतिस्तत्स्थितियोगमूलं॥कर्णोनमानेकदलप्रमाणमुद्दिष्टकालस्खगतांतरघ्नं॥२१॥

667
1941

ग्रस्यापरायास्सवशेनबिंबेतन्निघ्नपूर्वग्रहमध्यमोक्षैः॥पर्योजनंद्रष्टुरतोयतेषांदिक्साधनार्थंबलनानिवक्ष्ये॥२२॥एकमक्षवज्ञातो
बलनंस्याद्यादितीयमयनदृग्जातं॥दृग्बाणवज्ञानश्चन्तीयंस्वर्यपर्दृणिचांनतिसंज्ञं॥२३॥पूर्वापरायायमहनिगत्यासंछादकोर्ध्व
नयनेवविंबं॥ग्रस्तेंऽशकैरछादयतीत्यतोयतत्पूर्वापरेखयोः स्यात॥२४॥मध्यंतरंतद्दलनंग्रहस्यस्पष्टंमयोतिभकटंभरिष्टं॥
बाणादयंतद्दलनाग्रनस्तंत्वावदेत्सस्पर्शविमोक्षकालं॥२५॥सावनांशरवचरात्रिभाभिक्रादोर्ज्यकाजिनलवज्यहता॥भाजि
तात्रिभगुणेनतभानुः सात्रिराशिरवलुदिक्तदामनं॥२६॥ननगुणाग्निहतालवकर्णहृद्दृग्वतीफलचापलवोन्मितं॥पलभवंवं
लुनंतदिरंभवंछलनमक्षवशादयनोंऽक्षवे॥२७॥समविभिन्नदिशोर्युतिमंतरंवलनयोरवशेषगुणोहतः॥त्रिभगुणेनहृतोनि
तमानयोर्युतिभवेनदलेछलनंस्फुटं॥२८॥याम्योरग्वलयेऽयनादिगरवर्गबोधफलम्यात्रभाबिंबग्रागपरापमंडलपथात्स्यात्सैवपूर्वा
परा॥व्यस्तेतोयनसंधिगेनवलनंरवेरेतुल्याजाद्दिगेतत्पूर्वापरेखयोस्तुपरमक्रांत्यंशतुल्यांतरं॥२९॥अन्यांतरंस्वचरेनुपातान्न
दायनंस्याद्दलनंनिरक्षे॥साक्षेपनस्तच्छलतीतिपूर्वैः पलोद्भवंतद्दलनंस्वदिक्कं॥३०॥कक्ष्यापदृनंसमनंडलाभंयाम्योत्तरस्व
स्तिजेननीये॥तद्योगनस्यात्स्वजातिबधिस्यात्तदायनाख्यंवलनंस्वदिक्कं॥३१॥याम्योदग्वलयस्थिनोदिविचरोयाबिंबपूर्वा
परान्यांसैवनिजातएववलनंनोसद्यतेनाक्षजं॥स्वस्माज्जिनुतनेरंपलमुणोमध्येनपातेनयत्तल्लोकंवलनंबुधैः पलभवं
तेनायनंसंस्फुटं॥३२॥परितोग्राह्यकेंद्राद्यन्मानैक्यार्धेनमंडलं॥दृग्ग्राह्यकेंद्रस्यकस्त्रस्त्रकंवदायह:॥३३॥स्पर्शादि
क्कोविलोमेनदलाद्वारमितांगुलं॥ततोबिंबगपूर्वापरापर्वेनवलनंस्फुटं॥३४॥पर्वांत:किलसाधितोभवलयेसूर्येंदुचिह्नं
तरात्तस्मिन्बिंबसमागमोनहियतश्चंद्रः शराग्रेस्थितः॥तस्मादायनदृक्सुसंस्फुलविधोरानीतितिथ्यंततोबिंबेकाभवती
तिकिंनाविहितंपूर्वैर्नाविज्ञोवच॥३५॥दोर्ज्यासत्रिभसायनांत्रकविधोर्लंबज्यात्रिचंद्राहतादंतासा३३ पमसिंजिनीहनिह
ताबाणोनसात्रिज्यया॥भक्तालब्धकलाविधोर्धनमृणंभिन्नेकदिक्केंद्रयोरायनदृक्क्रमेविहिनात्रिंद्रातिथिः
पर्वणि॥३६॥ग्राह्यस्यकेंद्रात्खरितः प्रकल्प्यमानार्धयोगांगुलसूत्रहत्तं॥दिक्साधनार्थंबलनंप्रदेयंयथादिशंस्पर्शभवंवि

धोःप्राक् २७ तन्मौक्षिकंपश्चिमतः खरांशोर्भास्तच्चकावच्चरारोनदृश्यात् रेखास्फुटार्धावलनाग्रयोर्याम्योत्तरैर्यद्धरेरवात्रसमध्यबाणः
३८ केंद्रंयथादिक्शरविद्धकेषुयथाभवेत्ग्राहकबिंबकेंद्रं स्पर्शोत्तमध्येग्रहणेक्षमोक्षस्थयातथादिङ्मितमौर्विचिंत्यः ३९ दृक्श्रुती
मन्नागनाथात्मजेन० संपूर्णोयंपर्वाधिकारः ४० इतिश्रीसिद्धांतकंदरे चंद्रग्रहणाधिकारः भूरुच्छगर्भगनरोनस
मानकालेचंद्राहर्नाथदिनकरंप्रविलोकयेतां दक्सूत्रचक्रंरविगतंक्षितिगर्भगस्यदृग्ज्योतिरेवमिधुरेतिनपृष्ठगस्य १ तत्सूत्रयोरपमहृत्त
गमंतरालं तद्भुंबननंतिरहोत्तरदक्षिणंयत् नीलंबनंभवतिमध्यविलग्नतुल्येभानोदयंनसममंडलमध्यगेस्मिन् २ यैमध्यलग्न
जनतांत्रामितेरभावः स्वीयोदयेयुगघटीमितलंबनंस्यात् तत्साधितंस्फुटतिथिक्षुधानुपातैः स्पर्शोदयेपिस्मयेभिमतेमुनींद्रैः ३
वापेतेवनिगर्भगोदयकुजेभानोर्द्वयेद्वेदले ८० कोटिर्भास्करयोजनैः श्रुतिभुतेकर्णः स्वसूर्यांतरं तात्किंस्याद्विधुचंद्रयोजनममंस्तं
रालेभुजेकोटिर्लंबनभूजनाभिपरमज्यासंगुणान्याहरेत् ४ शीतांशुकर्णेनकलाभवंतिपाशोनतानाः ७८।४५ खरसाहतास्तु गत्वं
तराप्तघटिकाचतस्रंस्याल्लंबनंमध्यमसुद्गमेसे ५ पर्वांतसायनतनुज्यकयाजिनांशजीवाहतायाविहृतानिजलंबमौर्व्या लब्धांशजी
वगुणोत्तरवमध्यलग्नं कार्यंत्रकाक्षलवसंस्कृतिज्ञाननज्या ६ सासंहृतोदयगुणेनहृतात्रिमौर्व्यातल्लब्धवर्गनतभागगुणोत्थवर्गो
विश्लेषतोपदमतोभवतीहदृष्टीस्तेपस्मृताश्रिभगुणोद्भववर्गयोर्यत् ७ विश्लेषमूलमिहदृग्गतिसंज्ञकोकुहीरोभवेत्त्रिभगुणार्धकृति
र्नराप्ता मध्याद्भलग्नतपनांतरमौर्विकायाहारेणलब्धमिहलंबननाडिकास्युः ८ दृङ्नीविलंबनमिदंस्वमृणंविधेयंन्यूनाधिकेसति
विवस्वतिमध्यलग्नात् रात्रिंत्रमौद्युतनुभानुविशोधजीवावैराहृतात्रिगुणहृल्लघुलंबनंवा ९ तद्रात्रिभाद्भवसमुन्नतमौर्विका
भ्रांत्याहृतंस्फुटमितिप्रवदंतिकेचित् दृक्क्षेपकाद्यदृताच्चनगेर्नतेः स्यान्मध्यज्यकादिगणितत्रयसंस्कृतेषु १० स्पष्टोविलं
बस्तविलंबनसंस्कृतोपिदृग्ज्यास्तुतद्भवनारोनतिसंस्कृतोस्मात् ग्रासास्तिथिक्षितियुतोनितदृग्ज्यातलुकार्यविलंबनमनेनदृक्क
स्फुटेस्मिन् ११ स्पर्शोथमुक्तिसमयंक्रमतोस्तिनीत्वा तन्मध्यकोर्ध्यकालविवरे तरणिग्रहेत्र धूमोत्थकर्षितनवासितोय
बभ्रुः सर्वग्रहेविधुरिनस्तुसदैवकृष्णः १२ अथवासनाश्लोकाः दृग्ज्योतिरुदयलग्नकापमगुणाद्यानपातदृग्ज्यार्सचारादुदयज्य

669
1941

कोतिगदितादृग्ज्यास्वमध्योदयात् त्रिज्यायामुदयज्यकाभितभुजस्तात्कालिकंभवेत्दृग्ज्ययालब्धंरूपतत्पूर्वपरयात्मध्यलग्नयोः
१३ यद्गोंतरंतः षष्टिगदिताकोटिः सदृक्षेपकस्तत्कर्णोत्त्रिगुण ३४३८ स्तयोरथभुजस्यादृग्गतिः शंकुवत् मध्यार्कोदयभास्क
रांतरगुणोत्त्रिज्यामितेलंबनंचत्वारः४ किमभीष्टितेथयाहितात्रिज्यामितादृग्गतिः १४ दृष्टायांकिमितिनिशाभ्रांकयुगेत्रिज्याहरोत
ध्यर्तिर्वदेरथपवर्तितंकभवनज्यावर्गतुल्यःपुनः दृग्लाघ्यपर्वार्तिनोत्रभवतिक्षेदाक्षयस्तत्स्थतालग्नांकोतरमौर्विकास्फुटमिष्टना
ड्याहिकंलंबनं १५ इतंश्रीमन्नागनाथात्मजेनप्रोक्तंतंत्रेज्ञानरत्नेनरम्ये ग्रंथागाराधारभूतेत्रिरत्नेयुक्तमाद्युक्तः सूर्यपर्वाधिका
रः १६ इतिसूर्यग्रहणाधिकारः उदयतिहरिदश्वादूनचारःखगेंद्राहरिहरितियदेनंलंघयंन्मानुरथे आतिगतिरयसर्वा
दृग्यतः पश्चिमायामुदयतिसमयांत्रौर्व्यसमसांगलोस्मात् १ आखंडलस्यादिशिमंडलमांत्रिमंदाः सूर्योदितास्फुटितास्थलकेंद्र
भागैः नागाग्निभि २८ मनुमिते १४ मुनिभूमि १७ रेतैश्चकाच्युतोर्नगाहतोत्समयः परस्यां २ भास्वद्गतेरधिकहीनगतीसि
तज्ञानुद्भवतोत्समयतः परपूर्वभागे सिद्धैर्वियद्विषयके ५० मुनिन्द्रोसचंद्रैः ११७ पंचेषुभूपरिमिते १५५ क्रमज्ञाः परत्र ३
नीपूर्वनोगुणगजेंदुभि १८३ रक्षपूर्णदस्रैः २०५ रसामरामिते ३२५ दृङ्नागसंख्यैः ३१० उक्ताधिकोनकालिकास्थलकेंद्र
भुक्तभुक्तभवंतिहिवसाविगतागतास्तत्क्षाः ४ भौमाल्यहृद्दिनकरा ऋतवोदिनेशाः सूर्याश्वचंद्रगुणिताः शरमध्यलिप्साः
९०।१२०।६०।१२०।२० पातास्वचंचलफलैः परिसंस्कृतास्युर्व्यसैः स्फुटाग्रदुफलेनासतत्क्षपातो ५ खेटः स्वपातरहितः
सितसौम्ययोस्तुन्नीघ्रोच्चमस्यभुजमौर्विकयाविनिघ्नाः विक्षेपमध्यमकलाश्चलकर्णभक्ताः स्पष्टाभवंतिगतपातखरांशुहृ
दाः ६ रात्रिंत्रयाद्यरवचरादपमत्यकायास्पष्टेषुणाविगुणिताग्निगुणेन ३४३८ भक्ता लब्धाः कलाअपमवाणसमा
न्याहिकार्याक्रर्णधनमिहायनदृग्ग्रहः स्यात् ७ अक्षज्यभाहतनगाद्रिविभि १२ र्विभक्तास्तोभ्यंत्रारेफलमृणंधनमुद्गमेसे
याम्येधनर्णमितिचाक्षजदृष्टिकर्मदृक्कर्मसंस्कृतरवेरुदयास्तलग्नं ८ दृक्कार्यमुल्क्रमगुणेनचयोर्विरुक्तेत्रज्यासोरज्ञाशि
संमितमुक्तिभिन्नाः कालांशकाहिमकरातपनानगक्ष्माविश्वेशिवानवमितास्तिथयः क्रमेण १२।१०।१३।११।८।१५।९।

द्राकेंद्रभागविहतेदिवसविधेयोदकरवेश्चरोदिनमणेरुदयास्तकाले चंद्रार्कदृष्टिरवगयोरधिकोविलग्नंकल्योपरोहिनकरोनंत
रनाडिकाः ग्राक १० तर्का ७ हृतारसयुजोपरतोंशकास्युः प्रोक्ताधिकायदिगतोभ्युदयोन्यथेष्यः असोन्यथासमुदितागतका
लभागविश्लेषजातकालिकाः खरवराम ३०० निघ्नाः ११ अर्कोदयेनविहृतानिजसप्तमेनपश्चत्कलंगतिवियोगहृतांदिनैस्तैः च
क्रेजवैकविहृतंरवचरोदयास्तोद्भवैर्दिवाकरवशात्परपूर्वभागे १२ ग्राच्यांयदासमधिकः खलुदृष्टिरवेटस्तन्योथवावरुण
दृरवचररवशोः उक्तैष्टकाललवयोगमितैर्गतैष्यसाध्यादिनादिकमिहास्तमयोदयार्थं १३ मध्यक्रांतिलवाग्रकेभवल
येस्यात्तरवेरचिद्भंतदानाद्विवंचरमंडलेस्फुटनिजक्रांत्यग्रकेतिष्ठति नैकस्मिन्समयेततोस्तउदगास्याद्विवताश्चिद्भयोर्दृक्कर्म
हृतयंकृतंत्रारवशादहायनोत्थंग्रहे १४ दृरवेचरोत्क्रमयोरुदयास्तकालेभागांतरंभवतिकाललवास्तएव चक्रेषुरूपर
हिताः पृथग्विवभावादन्योपपत्तिररिवलासुगमात्रनोक्ता १५ लंकाकुजैयनगतंग्रहचिद्भमौतेयाम्योत्तरक्षितिजगोहिनदाक
र्क्षो तत्संमुखीनजवरेग्रहविवमस्माद्विवंचचिद्भमुदितंसमकालमत्र १६ तस्माद्विहायनगतंधुचरेयनाख्यंदृक्कर्मनोद्ध
वनतीवलवंसदाख्यं पक्षेयथाक्रियतुलाहिगतंखचिद्भमर्धाधरोजनिलवज्यकयाकदर्क्षो १७ तत्संमुख विशिरखा
गतेस्वविवोचिद्भंकुजेपरमिहायनदृष्टिकर्म पक्षोदितंदृक्चरायनकर्मसाक्षेदेवोघुनः प्रचलनिक्षितिजप्रभेदात् १८
दृक्षश्रीमन्नागनाथात्मजेनग्रोक्तेतंत्रेज्ञानराजेनरम्ये खेचाराणामुदयास्तोनिरुक्तोदृक्कर्मापिप्रोक्तमुत्साभियुक्तं १९

इतिश्रीसिद्धांतसुंदरेग्रहोदयास्ताधिकारः ग्रस्फुटामपचरज्यकादिभिर्भानुभावविहृखेटभानुना तत्रयातघटिकाः
खगोदयास्ततस्तदवशेषनाडिकाः १ मध्यस्फुटक्रांतिकृतेचरार्धेनदंतरैक्यंसमभिन्नदिक्के तत्प्राणतः सायनदृग्विवे
टालग्नंक्रभादुक्रमतः स्वबाणे २ याम्योत्तरेतद्युचरोदयास्तलग्नंतदर्कांतरनाडिकाभिः उदेतिखेटोदिवसेनिशायांसषड्
भस्यांतरर्क्षैः पलैस्तैः ३ तत्संयुतात्खेचरघातनाड्योरात्रौदिनेवाविगताभवंति तारागणध्रुवकाः क्रमेणवसवः पूर्णा
श्विनोष्टाग्नयः शून्याक्षाब्धिरसाश्वरुद्रोलक्रतवस्त्र्यंकारसाग्नालवाः नागाद्रागनगभास्करानगदृशः पंचेषुचंद्रावियन्मा १०

627
1941

तंगक्षितयस्त्रिकुंजरभुवोनंदांककंद्रोन्मिताः ४ सर्पाक्षीणिनवाद्रिवनोष्टनदृगदस्राः प्रतानाद्रिकोवेदेक्षमिताः खषड्गमलामा
तंगतारामिताः यामांकोन्मितबाहवः स्वदहाना भंगाश्चिरामानगस्वर्वापसोंयदायनांशरहितेकालेनिरुक्ताध्रुवाः ५ आद्याभ्धि
सुरवेदिकोणसदृशोस्रयक्षिराभेद्रयः साधास्तेंद्राकरोपमेतिमृगभेकाष्टाः शिवारुद्रमे तर्कोग्नाविषमेचनुर्भुजनिधैरवंपुष्यभेनिः प्रभे
सर्पाभेसुनयोवियच्चविषमश्रेण्यांसमद्रदृयोः ६ अर्कोरुद्रमिताश्वहस्तसदृशोभागाः पदोनंद्रयंमुक्ताभेप्रगुणात्रवालसदृशोस
र्यांत्राकस्तोरणे बालिभेछिपदद्वयमर्धयुक्कयमिहात्रिभुजेयमलेगजाः ७ सदलकाग्नायनेत्रिलवेषवोगजरदेविषयाभिजितिद्वि
पदः अपममंडलतः किलदक्षिणेपरमदग्दिग्नाचस्वरांशकेः ९ लब्धकभ्रुवकोरसनागा ८ याम्यग्रहोस्यविषयुगमागाः
१० कुंभमस्यचत्रीलमतंगा ८ दक्षिणबाणद्विहाद्रितुरंगाः ११ ॥९॥ अथैषांवासनाश्लोकौ मध्याह्नकालेभिजयोगतारांस्तंभाग्र
विन्यसनकेनविधा ध्रुवोक्तवलनालिकापथैवसूत्रंकुजानीयसएवकर्णः १० स्तंभः सनाद्विहरेग्रभासाद्रिज्यागुणाभाश्रवणेनभक्ता
फलस्यचापंस्वनतांशकास्युर्ग्रहोक्तवद्भ्रुवकाः शरास्युः ११ हरिहरातिमरीचिर्दिग्भिरद्रौर्वसिंधः पराद्रिनगभागैरंगिराअत्रन
स्मात् वसुभिरथपुलस्त्योवाद्भिः पश्चिमस्यांपुलहदृहदृगंशैरग्निभागैः क्रमुश्च १२ क्रतोश्वक्रतोविशुधिरुद्राद्यपादैर्युगादौस्थि
तोत्तरास्युः शरांशाः मुनीनांकमात्संचबाणा ५५ कुबाणा ५१ खबाणा ५० श्वग्रमार्गणाः ५६ शैलबाणाः ५७ ॥१२॥ नभोंगा
नि ५० खवांगानि ६० तेषांगतिः प्राक्फलाग्रसंस्कादुदितेत्यत्रतंत्रे उरुग्याम्यतः स्वल्पभुक्तिश्चतेषांखरवर्क्षाणि २००० वर्षाणि
चक्रेचलत्वात् १४ युगादिनाप्राक्चलनंभचक्रेभांशोन्मितं २० खाश्वगतेंदुवर्षैः स्वस्वायनांकैलवक्रगत्याभांशोन्मितंप
श्चिमतश्चयानं १५ युगांतरेवर्षपरिवर्तनाभिज्ञातघ्नषड्ढ ६०० गतवत्सरैः किं खरवह्निशैलैः ७२०० गतमध्युक्तं १०८ किंशो
षवर्षैरितितद्धतं १६ शेषेयनांशाः परपूर्वभागेधनर्णसंज्ञाअपमा अर्कोदयाग्रापमसाधितार्कस्पष्टार्कयोरंतरतोय
नांशाः १७ दृक्क्षद्विशोवियपतिद्धतभस्रत्सहृदयोरांशोरशिभिर्गतनगुणसंख्योरुगतः प्रजानाथःग्राच्यांशरमितलवैर्व्रज्य
१८ शरेरमेरवगुणाश्रुतिकुंदशैरसगुणास्त्रिलवः शततारके ८ विधिभनाक्षितयंकरतोदयंभुजगस्खरुणाद्यधिपाधिषड्

दृश्यादृश्यबाणः प्रोक्तोवस्वगुणतवाः पूर्वमुनिभिः १८ चित्रायाः पंचमितेरुचरतस्यादृग्भांसवः आपश्चषड्डिरंशैरुत्तरभागेरस्विचित्रा
याः १९ भुवमिनिमुरुकारकोपदेशेनयनपदेभुवउन्नतोक्षजांशो भमतिचपरितोस्यमल्यपुलंसमर्गमिवकालवशबालवत्स २०
इत्यश्रीमन्नागनाथात्मजेनप्रोक्तेनंजेज्ञानराजेनरम्ये ग्रंथागाराधारभूतेभभूतेछायाताराभुवाद्यांविरुक्तं २१ इतीश्रीमत्सकलवा
सनाविचारचतुरचित्तचमत्काराणिसिद्धांतसुंदरेनक्षत्रछायाघटीसाधनाधिकारः राजाशुक्रमंडलेदिनकरस्त्रीग्रभता
पान्वितोमंत्रीनलमतिर्विवेसंभवनकलापूर्णः सुधामंडलः युक्तस्तत्करमुद्रयाग्निभुवनेनेत्रोनिजंदर्शयन्दृष्ट्वापुरतः प्रयातितरणेर्हृ
तुंनमोवैरिणं १ भानुश्चेत्प्रतिबिंबितोजलमयेचीतांशुगोलेदिवानिस्तेजानिजिसंप्रभः कथमथोकिंसर्यबिंबासमः गोलार्धंरविसो
मलंचसकलंनस्यान्दशगेयथापलाथैरिखलदृश्यतेतिगणकाज्ञानांहयः पृच्छति २ कमलगोलमयंज्ञाग्निमंडलंकमलिनीजाकुलैर्बकस
लं तहिनसंमुखमिंदुतनोर्दलंरविकरप्रसरैरदमुज्ज्वलं ३ करः सुधामंडलमाप्यतिहीनेषुकृष्णप्रतिपत्सुखेषु तदेवसत्यंनभवेत्क
थंबापुराणवैदागमशास्त्रमूलं ४ नवीनचार्यभवरातिनामसमोऽर्कैकुलः सदर्यायमंत्वा भागांहिदेवपुदादानिचंद्रः करीर्घमायुस्ति
रतेतथैव ५ वेदेकरास्सूर्यकराः प्रसिद्धास्त्रयश्चकांतिकलाः क्रमेण सितेसितेतेक्रमशोहरंतितदेवबाल्यसिदंमतंवा ६ अप्रम
योविंबरंसमादिकयोज्ञरावनिज्ञाकरयोर्युतिरन्यथा भवतियत्रादिवाकरतः ज्ञात्वाद्विगथसंस्कृतिजातभज्यका ७ धुदलंचंदुज
भाक्षुतिसंगुणारविगुणाक्षगुणात्तारज्ञाधिना दृश्युनाधदिदक्षिणादिकदृतानदस्तुलवगुणेनभवेद्भुजः ८ रविमिताज्ञहिकोटिरतः
श्रुतिसंमितवरैरुदितासूरखसिध्ये तपनैज्ञाशांककलाहतानवशतैः सितमत्रकलादिकं ९ तदिंदुबिंबांगुलसंभमर्याभ्रंसर्यार्धं
तंस्यात्सरिलेरवयोग्यं समावनौसूर्यसमाख्यबिंदुंविधायतस्मात्भुजमात्मादिकं १० कोटिंदिगंताद्यपरायतांचदत्वादाग्रा
वणंभुजायात्र विलेख्यनालाकलिकेंदुबिंबंकोद्यमतस्तत्रादिज्ञाः प्रकल्प्याः ११ कर्णानुसाराधरपूर्वरेखातद्विक्योगाद्विसतमंयु
लाद्यं कर्णांतरानीतयमोत्तराज्ञांतरेणमत्स्याकृतयोविलेख्यं १२ तदास्यपुछोपमसूत्रयुग्मसंयोगतोत्तमयोधिधाय बिंदुत्र
यस्याग्निधाबिंबमेतन्मयारविंषट्युतनेत्रज्ञांकात् १३ एकासितंपूर्ववदेवसाध्यंश्रृंगोन्नतिर्लंबरदर्शनीयं यत्सिद्धांतशिरो

673
1941

मणेससुष्टितंकोटेरभावेत्कृगोर्धाधरतेतिदर्शादिवसेचंद्रार्कयोगेकुजे यस्मिन्दर्शनमेवनास्तिखहीनः शृंगोन्नतिस्तंकथंयत्रोर्धाध
रतेकुजोपरिविधोकोटेरभावःकुतः यथाग्नीतरहिमकरहीनार्थयोस्तद्भुजस्तन्मूलेस्तरणिर्भुजाग्रसहिताकोटिस्तदूर्ध्वस्थिता तत्राग्रे
ज्ञाशिमंडलंकथमितिप्रोक्तंयदोच्चंरवेश्चंद्रेविश्वगुणंततोत्रनतयोर्यस्मोन्नतस्वादिकं १६ सूर्यंसूर्यसमुस्थितंज्ञाशिनोयस्मिन्निलग्नंततो
यद्दृग्भवतीदृकंदुकमत्लाकारंतलेज्ञातिगोः तद्यावन्मितमीक्षितंक्षितिगतेस्तावद्विलग्नंसाध्यतेदोः कोटिश्रुतिमार्गतस्तपवतः प्राग्वदि
गंशशिनं १७ इत्यश्रीमन्नागनाथात्मजेनप्रोक्तेनंजेज्ञानराजेनरम्ये ग्रंथागाराधारभूतेभभूतेश्रृंगोन्नत्यध्यायएवंनिरुक्तः १८ इति
श्रीसकलसिद्धांतवासनाविचारचतुरचित्तचमत्कारणिसिद्धांतसुंदरेश्रृंगोन्नत्याधिकारः दृष्टादृष्टजपरिस्फुटस्वेटघावनंनभनक
र्मविधाय भंतरेत्रकदिक्कानिजगत्योरंतरेणविहृतः स्वगयोगः १ एकएवयदिवक्रगः स्वगस्तर्ज्जवेक्यपरिलब्धवासरैः वक्रगेत्यगति
कैथवात्यकेसागताथविपरीतएथका २ वक्रगावुभयसेचरोयदाव्यक्षमासादिवसैः प्रचालितो संगतोस्तदृक्षस्वेटमार्गणः साध्यइंदुवि
शिरवोनतिस्फुटः ३ एकस्मिन्ककुलोः स्वबाणयोरंतरेकयमितमंतरंतयोः स्वस्वसाधकहरित्फस्वेटयोरंतरंस्फुटज्ञारासयदाल्यः ४
बिंबयोगदलतत्समदानयोर्भेदयोगदलपर्ववद्भवेत् बाणवारणगजेंदु १८४ योजनैर्मंगलस्यतत्समंडलं ५ सौम्यमंडल
मितिनवपिंडाः २०९ पक्षपूर्णरसभूमिपा १५८२ गुरोः भानुभूमिकुमिताः सितबिंबं १११२ षड्युगांगनववाहवः रानेः २०५४।
६ त्रासधंकर्णविकरेणहतोभिभक्ताः स्वांत्यज्यत्रिगुणयाफलहीनयुक्ताः कर्णोधिकेभ्रभगुणादथहीनएवंस्पष्टाभवंतिनवधि
सूतयोग्रहाणां ७ लिप्तामथान्यथकुजादिकमंडलानिपंचांगशैलनवसायकसन्मितानि मं ५ बु ५ बृ ७ शु ९ श ५ ॥ग्राग्वत्स्फुट
मिवविधायगुणेहतानिनानिस्वरांगुलमथानिचहरगत्वात् ८ इत्यश्रीमन्नागनाथात्मजेन० संयोगोयंसाधितः खेचराणां ९
इतिश्रीसिद्धांतसुंदरेग्रहयोगाध्यायः हरिहारतिमरीचिदीप्तिभिरंशैर्वसिक्तः परदिग्नागभगैरंगरागरागिरस्मात् वसुभिर
थपुलस्त्यावह्निभिः पश्चिमायांपुलहइहदिगंशैरग्निभागैः कृतश्च १ कृतीश्चकृतीविश्वभिश्चाद्यपादैर्युगांशैरुदिताद्युनरास्थु
त्रारांशाः मुनीनांकमात्संचबाणाः ५५ कुबाणाः ५१ खबाणाश्च ५० षण्मार्गणाः ५६ शैलबाणाः ५७ ॥ २ नभोगानिरवांगा

नि ६०।६० तेषांगतिः प्राक्कल्पाभ्रष्ट संख्याद्रुतिरुत्पतंत्ये उदग्याम्यतः स्वल्पभुक्तिश्चतेषांखरवर्षाणि २००० वर्षाणिचक्रेचलत्वाद्
३ युगादितः प्राक्कलनंभवक्रेभाद्योगोक्तितं २ खाभ्रगजेंदु १८०० वर्षैः स्वरसायनांतंविकलवक्रगत्योभाद्योगोक्तितपश्चिमतश्चवा
नं ४ युगांतरेनपरिवर्तनानिश्चातश्चषड्गुंगतवत्सरेः किं खरवह्निशैलेः ज्ञातमृष्युर्कृकेंद्रोभवर्षैरतिषड्रुतं ५ शीघ्रेयनांशाः प
रपूर्वभागेधनर्णसंज्ञा भपमादिसिध्ये अर्कोदयाद्यापमसाधिनार्कस्पशर्कयोरंतरतोयनांशाः ६ रूपेंद्वाविंद्वोर्विवरंतदल्पं
ह्रस्वंसहृद्योद्गतयोरशीतिरष्टाभिर्गगनगुणसंख्यैरुदधिताः प्रजानाथः प्राच्यांशरामितलवैर्वधेत्सहृद्यादृश्वाणः प्रोक्तावक्रगुणलवाः
पूर्वमुविधिः ७ चित्रायाः पंचमितेरुत्तरतः स्यादयंवत्सः आपश्चषड्भिरंशैरुत्तरमार्गेस्वाचित्रायाः ८ ध्रुवमितिमुखनारकोपदृशो
नयनपरेध्रुवमुन्नतोक्षनांशाः भ्रमतिचपरितोस्यमत्यपुरुषसममिवर्कालकवद्भवालवत्सं ९ इत्यश्रीमन्नागनाथात्मजेन श्री
केतनज्ञाननाम्ये ग्रंथागाराधारभूतेभ्रतेतारालायाभ्रध्रुवाद्यंनिरुक्तं १० चंद्रार्कयोजनमितेविषुवेतिपुण्यैतुल्यांतरंवि
षुवतीयदिचंद्रसूर्यौ स्यातांतदासमकरोतननंसपातः सूर्यग्रहोपभद्रतिग्रवदंतिपूर्वे १ अल्पध्रुवासनहिनैः कृचंद्रयोगभवक्रे
भदलैक्रमेण सैवेक्षतारख्योव्यतिपातसंज्ञः पातस्तदूनाधिकपातलिप्ताः २ नवैकपक्षाफलमेष्यमातदिनांतिते सर्वदाग्रां
कपाताः यातस्तुपातः परतस्तुगम्यस्तात्कालिकार्केंदुशरांकपाताः ३ अन्ये — भार्धे भवक्रकालेस्यात्क्रांतिसाम्यंतुशरेप्र
भूते पदेपदेंदुर्विषमेसमेस्याद्विपानचंद्रात्समभिन्नगोले ४ कार्यारवेः क्रांतिरयेंदुबाणः स्तताप्तयोज्यारविलबीजयुक्तेः या
वत्तावन्मितमिहविधोर्मध्यमक्रांतिमानंतत्संस्कार्यनिजशरकलाभिः स्फुटाक्रांतिरिंदोः सूर्यक्रान्त्याभवतिहिसमाचेतिपर्वो
समानोरुत्वालब्धेभवतिहिमगोर्मध्यमक्रांतिमानं ५ क्रांतेः कार्ष्ण्यंचुरपितत्तः कार्यंतद्भुजाज्ञासत्वेंदुक्रभवभुजयोरंतरं
शुक्लियुक्तं प्राग्वल्लब्धेः फलंमितादिनैर्यातमेष्यैर्विधेया क्रांतिः खंडैः खरवेदरामितैः ९० सिध्यकोष्ठेषुसंख्यैः यातैर्व्याहा
पुनरर्पितदर्धनपातेंदुसूर्यैः प्राग्वत्तुसान्मुद्भुतिरिहभवेत्क्रांतिसाम्यंसुरम्यं ५ क्रांतिर्विधोस्यादुपचीयमानासूर्यापमाद
ध्यधिकायतः सा सूर्यनाथवास्यादपचीयमानातद्विपातेविपरीतपथः ७ त्रिलिप्ताधिकाः सिंधवः सिंधुराशाविषादार्कजाः

१२

675
1941

सांकलिप्ताद्रिनांशाः सषड्नागनागेंदवः साद्रिरामानखाद्यैर्विभागैर्युताः पिंडलिप्ताः ८ सशैलत्रिलिप्तास्त्रिरस्त्राश्विसिध्याद्र
यांशोनतेरुथक्रमांशाः प्रदिष्टाः दिगंशैः कलाद्यैस्तलवैराद्रिनंदाः शरस्त्रीदिवस्त्र्याद्रिभूषण्णखाश्च ९ युगाब्ध्यश्विनस्त्र्य
ब्धदस्राः क्रमेणरसागाश्विनः पूर्णतारा शरस्थुः ग्रहात्मायनांशान्निजांशापमस्यांत्यकायाश्चबाणोनवस्यंशकोष्टे १०
क्रांतिसाम्यसमयात्सरपूर्वक्रांतिसाम्यमपरंतुतदास्यात् राधिगः क्षयगइंदुपमोयहीनयुग्याद्रिशरेणतत्समः ११ यत्र
मध्यसमयोर्कचंद्रयोर्बिंबकेंद्रजनिताप्तमोसमो बिंबयोगदलतोत्समंतरंयावदेकविषयेपमैक्यता १२ मानैक्यखंडकलिप्तो
नितचंद्रमध्यक्रांतेर्विधुः सनिजचंद्रविवर्जितः सन् लिप्तांचयांशागतिसंभजेतास्थितिस्यान्नाड्यादिकंग्रहणक्षपूर्वभा
गे १३ मंदाक्रांतिर्निजभुजलवैर्यत्रभानोः स्फुटेंदोस्तद्विश्लेषः स्वरसविहतश्चंद्रभुक्त्याविभक्तः एष्यातीतैः फलमितदि
नैर्व्याप्तिताकेंदुपातेः क्रांत्योः साम्यंसुद्भुतिरिहभवेत्सन्मतीनांसुगम्यं १४ इत्यश्रीमन्नागनाथात्मजेन० पाताध्यायोयुक्ति
युक्तोनिरुक्तः अथगोलाध्यायोलिख्यते दिङ्नातंगस्फुटगंधवहनांविश्वैकलंबोदरंचटुलरत्नसहस्रधरमहाहारंसु
नीलांबरं स्वांतध्वांतहरंकलानिधिधरंकोटीनरुक्सुंदरंवाराहोपमवाहनंगणपतिंवंदेपरशंकरं १ भालेयस्यकलानि
धिर्मधुमिलत्तरंडावलीगंडयोः कंठेहिर्बिलसत्फणीपदयुगेगीर्वाणचेतोगणाः अत्यापित्रिजगत्सिसृक्षुरभवंनिर्विघ्न
संसिध्यैश्रीमदनंगयस्तिमाद्यमसयंतन्नौमिभक्तप्रियं २ यंनामाक्षररश्मिभिस्तनुगतेश्चंचत्कलावानभवेद्भक्तस्यांतनिशाक
रोहतमास्तत्रोद्धराद्रिः क्रमात् नत्वानंभवनेश्वरांघ्रिपगुरुत्सिध्यांतसत्कंदरंकज्ञानंदकरंकरोमिचतुरंज्ञानाधिराजः स्फुटं ३
यन्नारदायगदितंचतुराननेनज्ञानंयद्दर्षगतिसंस्थितिरूपमध्यं शाक्त्यसंज्ञमुनिनानिखिलंनिबध्यपेक्षेसदेवविवृणोमि
सवासतंत्रैः ४ अन्यार्केंदुपसिध्यरोमकपुलस्त्याचार्यगर्गादिभिस्तंत्राण्यष्टकृतानितेषुगहनः खेवारिकर्मक्रमः तद्भला
लाकरवासनांबुतरणीसिध्यंत्यधीनाः कृताः श्रीमद्ब्रह्मकराह्वजिष्णुजचतुर्वेदायसद्भास्करैः ५ यद्यद्यादिकर्मार्थमियंप्रवृत्ता
वेदत्रयादिक्षममाश्रितंयत् तत्साधनाधनायाचसुविभूर्णीतंज्ञास्त्रिहेरः पयनीयमेतत् ६ निधिध्यानध्यायाद्यखिलस

मयेयस्याहिभवेद्दनसंज्ञोनार्थंद्विजइतिजगुः सर्वमुनयः तथानाडेपैकत्वेपरिणतवधूसेवभगिनीदिनाम्नदृकर्मफलमितिचातिधा
दिधुविधिं च वेदाकारसरेश्वरोपिजयनेत्रातुंजगत्रस्यद्दक्व्याकरणंनिरुक्तमुदितंश्रोत्रंतभानासिका शिक्षाज्योतिषमी
क्षणंकरयुगंकल्पोंघ्रिपद्मद्वयंछंदश्चेतिषडंगवेदपुरुषोज्ञेयोर्थतः पठतः ७ ज्योतिः शास्त्रंगणितजननभक्रियासंहिताभि
स्त्रिस्कंधंतरवचरगणितंतंत्रमुरुवंनिरुक्तं सिद्धांतोसौग्रहभवकथासंश्रितिर्मंत्रचाराः कर्यमानान्यपिचगणितंप्रोच्यते
सोपपत्तिं ८ प्रकृतिपुरुषयोगाद्व्यक्तंखविस्तरेप्रथममभवद्दतद्भूतादिस्तथ समभवदथतस्माः शब्दतन्मात्रमस्माद्गग
नमथततोभूत्स्पर्शतन्मात्रमंत्र ९ वायुर्वायोरूपतन्मात्रमस्मात्तेजस्तस्मात्तेरसस्यातएव तोयंतोयाद्गंधतन्मात्रमस्मात्तथो
चैषांसंहतेजातमंडतत्व १० अत्राडांतरुदरवर्तिविश्वकर्तुः पद्मोद्भवभुवनाभिनास्यलोकः शीर्षद्यौरवादितस्तइंदवक्षिसंज्ञोप्राणो
ग्रश्चरानइतीरितंचवेदे ११ इंदुरस्यहृदयात्खिनाभवद्भास्करोनयन देवनिवासां श्रोत्रतनोरिवलदिशश्चसमुत्थास्रष्टिमार्ग
इतिसंप्रतिकन्ये १२ नाभ्राक्मलंयपुराणपुरुषेयेवायवःसप्ततेमध्यप्राणविबोधितास्तुपुरुषान्सप्तासृजंताथतैः भूत्यै
कत्रम हृत्यमाणपुरुषः सृष्टःसप्तोद्भवसंज्ञैरंसकलंयथाविरचितंतत्क्रियाथोच्यते १३ अत्यारावस्रजंत्रसांनिजागिरस्यस्मा
सहाचादिशत्सांज्ञोनाद्यमभवदग्निरिहयज्ञातंकपालद्वयं तत्सांक्ष्यंचनलेनिवोज्यपरधीस्तथाश्रितस्मांपुनर्वज्रंज्ञानसमा
न्वितोंदुमभवद्वायुश्चतद्भंतः १४ अत्रैवांडकपालतः समभवद्योमापितत्राधितोंज्ञस्वंयोज्यसवायुनांडुमकरोत्सर्वोयमस्मा
दृश्यत धीरत्रांडकपालतोथशकलालिसाद्रसारश्चयस्तामाश्रित्यादिवाकरांज्ञासहितः स्वांज्ञोनवाडंभो १५ तरंडगर्भात्
समभ्रदिमाकरिहांचुयत्संज्ञारितंततोभूत तारागणस्तकलादिशास्तुरुलिप्तसत्वादिदिशश्चतद्वत १६ सृष्टालोकान्चाङ्ग
नोयोगतस्तुमासेरक्षाव ऋसंख्यैर्वसंश्च एवंरुद्रान्द्वादशार्कानपीथांविश्वेदेवान्विश्वकर्तासृजत्सः १७ अदधाद्यनंवसो
श्चरुमोमरुतरुद्रगणंनभस्यथोर्कान्न दिविसर्वसमन्वितंविधाताज्ञिनंदेवयुतंदधारादिक १८ इतिज्ञातपथवेदे
षष्ठडाद्यपादेपाठितइहवसिष्ठः सृष्टिमार्गःप्रदिष्टः उभयविभवयोःस्यादेवमीड्योविचारेः कविदपियादिभेदः कल्पभेदेन १३

677
1941

वेद्यः १९ इतिसृष्टिक्रमः कल्पोदितोयुगमहीधरवेद ४३४ वर्षैरिहैः ज्ञातेनगुणिते ४३२०० रचितंक्रमेण भूमंडलार्णवमहीधर
सेचरार्यन्यस्तास्ततोभवलयेनिखिलाग्रहेंद्राः २० भूगोलाकिलवर्तुलोतलधयस्तंमेरवलावल्पितायस्मिन्देवनरासुराद्रिनस
स्तिर्यक्पृष्ठतले तद्वत्केसरधक्रदंबकुलमग्रंथिसथार्यंदधतवेतिष्ठत्यचलोवतारपुरुषेरातातिभारः परः २१ लंकापुरोपरिगतः
खचरः समेरोर्याम्येकुजेचयमकोटिगतस्यपश्चात् प्राग्रोमकेचवडवानलतस्तुसौम्येयस्माटतोभवतिभिः खलुगोलरूपा २२ इति
यमवनिकंदुकाकृतिखेसमुद्रितवान्महिषयदकाः सुहेतुं नभवतिसयतः प्रमाणसिद्धः खलुस्टतयस्तमनोनमानयंति २३
भूदूरवर्त्यचलकोन्नमनासमानतुल्योपलब्धिजनिकाभातियोजनंभः यातुः क्रमेणकथिनाध्रुवसन्मुखस्थातिर्यङ्मुखस्यचकथं
स्थितिभातएव २४ उन्नानपादतनयाभिमुखंप्रयातुः स्वार्धान्नतंभवतिदक्षिणतोभचक्रं सौम्यध्रुवोन्नमनमेकलवाधिकंस्याद्दृ
ष्ट्योन्नतस्यनिजभद्देशात २५ सूर्येभ्रवंकुजाश्चितेमितिमानांतुः भरत्तः घुमान्यवोंडांकरसंयहीनसितकायंत्रोभ्रश्च१०यो
जनैः १०० येषंज्ञाद्विपलाधिकंतुसमयंज्ञात्वास्वकीयोदयात ज्ञात्वातेनमहीहिकंदुकनिभाभूः पंचसाहस्त्रिका ५००० २६
सद्भगोलपदंपुराणपठितंदृष्ट्वातथासर्वतामपमेति सकलतिर्थपुराणोदितंनोजानंतिसूरपत्निवि
दितामलकंदकाकारतां २७ मुकुरतलमिभत्वयपुराणपठितंतदवभिद्यातभागस्थेवनोभ्रमिगोले परिधिज्ञातविभागोदंड
वतदृश्यतेन :समदृश्यमनुजानांभातिगोलोधारण्याः २८ मर्त्यैकुधर्त्तारिभवेदनवस्थिकातः स्वाभाविकोगुणइतिस्थिरताख्य
राया औष्ण्यंयथानलगुणोद्भवतोदकस्येत्युक्तंहिभास्करकनोतदनयुक्तं २९ गोत्राचारधराः पुराणपठिता श्रोषाद्यः स
तुर्तेः कांदोषः खचरोडुपंजरगतोवेदोदितासोयतः भ्रमोच्चेदनलक्षणगुणः किंनोतदंशेपुवत्सोर्यांद्भवतायथानल
लवेदाद्यत्वमित्यादिवत ३० धृतवत्कसरीस्वपोपिगरुत्रः प्रहरंतिषतिरवेत्सवीर्यएवं गगनेनकथंसकूर्मरूपः प्रतिकल्पंधर
श्चरिवित्यशक्तिः २१ आकृष्टशक्तिर्यमहीतिनस्वाधतोपनंत्रीघमुपैतिभस्मिं आकर्षकंयातिलघुद्रुतंहिमहीस्थिताधारम
तेकयंस्यात ३२ भूगोलार्धक्षारसिंधुपरिक्षमेरुर्दैर्घ्यवर्तिष्ठतिनित्यं स्तंभस्थेचोर्ध्वतोन्यत्रेत्यासास्मिन्योक्ताधस्तिति : सतुरा

णे ३३ इतिचेन्नपतंत्यधःस्थिताःकिंगिरयःसिंधुसरीन्नराःखपते अष्टनगुरवस्त्वनेकनगसंततनीतिदृश्यतेतः ३४ नाज्ञांकु
नीथमितिवस्तुनिदेशानेदात्सामर्थ्यलक्षणगुणाःकतिचिद्विभिन्नाः यदस्तुशीतलकराभ्रशिलाद्रवंतिसर्वाश्मनिर्मलशिलाः
खनलप्रवृत्तिः ३५ वज्राणिवारिपुनरंतिहवंकारलोहसमालयंतिचात्मविद्रवतः उच्चैस्तरंभवतिपर्वतवत्समुद्रेनीरंयतोवत
विचित्रगुणाःप्रदेशाः ३६ भाषाकाराज्ञारसामर्थ्यभेदोद्यत्रेवार्थेदेशभेदेनदृष्टः नणामेवंकिंपुनर्नान्यभागेतस्मात्तेर्थेनामशा
क्तिरथतेषां ३७ किंनामुनाबहुतरेणमुधोदितेनगर्वोज्झिराविवतिर्यंनधृतेयमुवः सर्वंधराधरचरंधरतीतिभातिदेवोधरायण
निवारणतोवतीर्णः ३८ क्षारपयोनिधिनःपरतोस्तिक्षीरनिधिर्दधियुक्पतसिंधुः इक्षुरसार्णवमद्यमयाधिनत्यस्तीस्कजलो
जलराशिः ३९ स्कजलजलधिमध्येवाडवोग्निश्चितोस्मात्सलिलमरानिमग्नादृश्यिताधूममाला विवतिपवननीताःसर्वतस्ता
द्रवंतिद्युमणिकिरणतापावितस्तत्फुल्लिंगाः ४० जंबूद्वीपंमेरुस्वात्तस्तिनस्यक्षारांभोधेरुत्तरस्मद्वोर्धे एवंयाम्यार्धेसमुद्र
द्वयांतःसर्वत्रस्याद्वीपषट्कस्यसंज्ञा ४१ ज्ञाकंतस्माळाभ्मलंकोद्यामस्मा क्रौंचंगोमेदंतथापुष्करांख्यं जंबूद्वीपंमध्यमंज्ञः
प्रदेशाबर्षाख्यास्तुसंतनवात्रप्रदिष्टाः ४२ खवाङ्किभू १३० योजनविस्तृतेध्यौलंकापुरंप्राग्यमकोटिरस्यात् भूतुर्यभागे
स्तितत्तस्तुसिध्यपुरंततोरोमकषट्कृणंच ४३ याम्येनतेभ्यः खलुवाडवाग्निः सौम्येनतेरुस्त्रितिषट्प्रदेशाः लंकापुरादुत्तरतो
हिमाद्रिःस्याद्धेमकूटोनिषधस्ततोपि ४४ सिध्याभिधात्तत्तनतस्तथैवसङ्गवाह्वकूगिरिःसुनीलः दैर्घ्येणश्चापरसिंधु
लग्नस्तदंतरेवर्षनिवेशाएवं ४५ लंकाहिमाद्यंतदेरेश्वतिः स्याद्भारतंकिंनरवर्षमस्मात् आहेमकूटंनिषधावधीस्थंबु
धैःप्रदिष्टंहरिवर्षसंज्ञं ४६ सिध्यपुरोत्तरतोपितथैवस्तःकुरुवर्षहिरण्मयवर्षे रम्यकवर्षमतश्चषडेवत्रीण्यपराण्यथना
निचवस्थे ४७ माल्यवन्नगउदग्यमकोटेर्गंधमादनगिरिस्तुरोमकात्व नीलसंनिषधद्वोलसंगतावंतरंगिरिचतुष्टयस्ययत
४८ इलावृतंवर्षमितीरितंयत्सद्वलवामीकरचारुभूमिमध्येस्यमेरुःकुरुलानुकारोविधुमंडलोलेः परिवृतोसि ४९
स्वर्णसन्मणिमयः सुरालयाभिन्नभूमिरुभयत्रनिर्गतः मस्तकोद्विषदोस्यरमंतेतत्तलेः सरकुलंमिराकुलं ५० चंचत्सुवर्णम १४

679
1941

णिपूर्णमनेकवर्णसोनुत्रयंस्करगिरोत्रिपुरंवतेषु नित्यंरमंत्रापरमेत्रास्कवर्णगर्भास्तेषामधोष्टस्करादिकमनिपत्ननांनि ५१ यन्माल्य
गिर्यवधिसद्यमकोटिपुर्याभद्राश्ववर्षमितिरोमकपतनाच्च आगंधमादननगांकलकेतुमालंवर्षंनवेतिकथितानिपुराणवि
द्भिः ५२ मंदरालचसुगंधपर्वतोपूर्वदक्षिणविभागयोस्थितो यौसुपार्श्वविपुलाचलौतुतावुनरापरदिशोः करालयात् ५३
सकेतकोगिरिशिरस्युकदंबवृक्षोजंबूःसुपिप्पलवटोचतथाक्रमेण वैभ्राजनंधतिवनंखथनंदनंचवैद्यानिचैत्ररथमुक्रम
तोबनानि ५४ गिरिवनेषुसरांस्यरुणाभिधेतदनुमानसनामहाह्रदं सितजलाह्वयमंबुजमंगलंसकलकेलिमरालकुला
कुलं ५५ चलदलिकुलवत्कनीलनेत्रासकनकपंकजकांतरत्नचक्राः मदनसदनकाननपुरामाः सरसिचसत्यमरेः सहा
तिरेभ्याः ५६ तज्जंबूफलविगलज्जलप्रवाहाज्जंबूनद्यभवदियंसदाद्युतासा स्याज्जांबूनदमितियत्कवर्णसंज्ञंद्वीपोयंनगदि
तत्तथारम्यनामा ५७ मंदाकिनीगगनगाःपतिनास्तमेरोर्विद्धंभेद्योलशिखरस्त्रिशिरःसमेता भद्राश्वकेतुकुरुभारतवर्षयाताकै
वल्यदाकलियुगेपिनिमज्जतांसा ५८ रवंडान्यथेंद्रचक्रेरुताम्रपर्णेगभस्त्यारव्यकुमारिकाख्ये सौम्यंचनागगिधवारुणे
चगांधर्वसंज्ञांत्वितिभारतांतः ५९ माहेंद्राह्वयरुक्तिसंज्ञमलयास्सह्यारतेपर्वताः प्रोक्तार्षकपारियात्रकगिरिसंह्यश्चविंध्य
स्ततः उद्दिष्टसितिदृष्टानिरमासिक्लंखंडप्रचंडाचलग्रामारामसरः पुरः सरमतः पातालतः कथ्यते ६० भसंपुटसमपुटानि
गर्भेतानीहपातालसमाह्वयानि एतेषुनागेंद्रफणामणीनप्रकाशतः पथ्यनिनागलोकः ६१ अतलंवितलंतलंनिश्चेतदधो
न्यच्चगगस्तिमोनिरुक्तं अपरेतुमहास्फुरर्वकेसेः किलपातालतलंतुसप्तमंयत् ६२ पातालेषसितासितेरुणनिभाः पीता
धराशर्कराशैलाभाः कनकोत्तमाधरतलेरर्थाधरोयंफणी पाताक्रांतमहीतलेहिकमठेनिष्ठनकश्चाविधराभारानिम्नशिरास्त
दाकुचलनंस्यात्संहितासंमतं ६३ भ्रमेदादशयोजनेषुवसतेश्चवासुरत्रांबुरास्तस्मादावहसंज्ञकः प्रवहइत्यस्मात्सप
श्चात्गतिः तस्मादुद्वहसंवहोपरिपराश्चवोविहोतत्तरावतेषुप्रवहानिलेनपवनेतारागणःसग्रहः ६४ विथतिमेरुशिर
सलयोर्ध्वंभवलयंभमतिध्रुवम ध्रुवे खगतचक्रनाभरुषस्यतंरगतायसबन्धपतत्यधः ६५ भ्रगर्भतोरसरसेषुमही

वसंख्येः ५१ ५६५ शीतांशुमंडलेदंमलंज्वलगोलरूपं दंताश्वषण्णवयमितैः १६६०२२ राशिजकविंतुतेजोमयांगजगज्जांवर
सिभवेदैः ४२४०८८ दंडं उदक्षुतिनगनगानलनंदनागतर्कैः ६८९२७७ कुजंनकुमुडुसरंध्रसरवैः १२९६६१९
जीवंगजत्रिशरकृत्वगस्त्रमितांगैः ८१७६ ५२८ मंदंधराष्टिनवतींदुगुणाभनेत्रैः २०३१९०११ ६७ वसुशरसनै
त्रांगाग्निभूवेदसंख्ये ४३२६०६५८ विंशतिसकलद्वरेमंडलांतारकाणां समस्तुभिरदृश्यैरंकितंदस्तभाद्यैर्ध्रुवयुगपरिव
धंधार्यामासवेधाः ६८ अजभास्करपृथक्कमुख्येर्वासनानिगदितानिजतंत्रे तांविरोधिमतदूषणदक्षांवक्ष्मिमन्मतिम
तामतिरम्यां ६९ स्वक्ष्मांजंदुसमुद्भमाल्लमययोः कालांतरंयद्भवेत्तत्सीयंदिनमानमंबुघटिकायंत्रेणसंसाधितं यत्वंत्रेव
दिनेभिन्नाचरकरात्रिप्रश्नभागैर्गणतद्भगर्भस्थनरद्युमानमनयोर्नाड्यंतरंयेनेतिचेत् ७० इंदुर्हिसंगुणमहीदलयोजनानिस्युर्य
द्विरात्रघटिकाभिरर्यंतदार्कि त्रैराशिकेनविधुयोजनकक्षकेभिवा सूर्यपर्वतइयंपरिसाधनीथा ७१ चेत्सप्तगत्याविधुकक्षकेवं
तन्मध्यगत्याकिमितीहमध्या तच्चंद्रकक्षाभिहतेः स्वकक्षारवेर्-- वर्केविंहतास्वकक्षा ७२ त्रिज्यागुणंभगणभागकलाविभ
क्ताः कक्षास्वयोजनमथाश्रवणाभवंति व्यासप्रदंपरिधिवर्गदशाहतेस्यात्स्थूलस्फुटाब्धिभगुणोद्विगुणोभवृत्ते ७३ पूर्णपूर्णख
युगांगमंगलाशीतिविहतिधरागवस्विलाः १८ १०३०८०८ ६४००० खवेदयोजनगतियुगेः खिलागोक्षरवाक्ष ५०५०
बलयाभवेदिला ७४ इतिसद्दासनाज्ञातयोजनः श्रुतयः स्मृताः धरापरिधिमानंचवासनागमसंमतं ७५ पौराणिकैः समु
दितापृथिवीयदर्धसंस्थानमानगतयः परमार्थतस्ताः बाल्यांतरेतत्कलसंप्रतिकालबोधज्ञास्तोदिताःसुमतिभिः परवे
दितव्या ७६ एवंविराट्पुरुषस्यवपुः सभेदंयावेदविश्वमयमाद्यमुनींप्रणीतं सायुज्यतांभगवतोलभतेनितांतंश्रीबादरायण
मुनेरितिवाक्यतोर्थं ७७ यत्पिंडीबलयंससागरधरामेरुः शलाकापराकूर्मेमूलधरोब----थचरास्तानायधराधराः
प्रजापुष्पफलानिभेदरवचरानीराजतेभास्कराज्योतिर्लिंगमजनेप्रज्ञिनाभितस्तांस्तुमेसर्वदा ७८ इत्थंश्रीमल्लागनाथा
त्मजेन० गोलाध्यायेलोकसंस्थानियुक्ता ७९ इतिसिद्धांतसुंदरेगोलाध्यायेभुवनकोशाधिकारः श्रीः शुभः १५

681
1941

घात्रासिधपुरस्थितेनमधुमाराक्षादिमध्यंदिनेसौरेऽहनिलेनभवलयंप्रत्यकल्पमेथोदितं मेषादिस्थितिखेचरैः सहत
ततोवर्षादिचारान्समंप्रारब्धारवगशुक्रयश्चसकलाः कल्पादितोनेवेला: १ सद्- सानोसमवस्थितस्यस्थितिमूर्तेः परमे
श्वरस्य वायोनियम्यात्मवपूंषियांतिप्रदक्षिणंसूर्यमुखाः सतागः २ वेदित्यहोकिंक्रियतेत्रपीडातद्राशिगेसेंदितमा
निविंत्यं जंतूनहितायोपदिशंतिनित्यंभवत्यवश्यंकृतकर्मपाकः ३ ध्रुवत्वघनमायमाज्जगादिदंछलंयदंतस्तितंत्योतिर्गो
लविज्ञानसकलनरुंभारुह्यमूलध्रुवं श्रीहंसादिखगाः समीलचरणेनक्षत्रद्वारवाचराजंतूलासदसत्फलानिनियतंयद्धांतितत्र
भाग्यतः ४ स्वमध्यतः सिधपुरस्थितानांगंतुंप्रवृत्तानिजपूर्वगत्या खगास्त्वतुंगापमवातपातैरानीयमानाअपितेस्वशक्त्या ५
पूर्वापरायानिजशक्तिवातैः पातामभेरुत्तरयाम्यशुक्तेः नीचोच्चभुक्तिर्निजनीचतुंगात्पौटाग्रहाणांद्युगतिर्निरुक्ता ६ कुंभ
कारचक्रनेमिगः कीटकोभ्रमविलोम्गोयथा शीघ्रचक्रगतिवद्विभास्वसौतद्वत्रवक्रोभचक्रगः ७ चक्रंकालकुलाल
कस्यकिमिदृश्यत्यकल्पमेदृश्यतेतज्ज्ञानाघटिकाभवंतिसदसत्याकप्रदाः प्राणिनां अक्षोयंध्रुवरूपतत्रपतितस्तारांश्चधाराध
रा: रेटाः कीटकवत्भ्रमंतिपरिधौनक्षत्रचक्रक्रमः ८ केचित्कावसमद्भतलचलद्भोलात्समंतादुवश्चद्वास्फुटितंकमो
मविबुधाचार्यार्किभानांजगुः तत्सक्षेत्रमिमंडलस्थितिवशान्नीचोच्चयानादिकंयोज्यंतद्भ्रमणंध्रुवेणनमतंनः कल्पनागौरवात्
९ भवलयंत्रवहानिलवेगतोभ्रमतिसद्युचरेपदिद्युखं ध्रुवमपूर्वगतीनसुरवाग्रहाणुरुतयांतिरत्नाकिलपूर्वतः १० इति
नविंत्यमुदग्धमहिगतिर्ध्रुवविलंबितवक्रगतिर्ग्रहः भवतिभंविरहय्यवलस्तलोब्रजतिपूर्वदिशांनिजशक्तितः ११ तुंगो
त्कर्मफलोविकोरितद्वारोगत्वानिवृत्तायथाप्राक्फलादपरत्रवायुवद्वातोगच्छत्यवेगस्तथा कक्षास्तधनुर्गुणेरितिखवगस्त
दूच्चलोच्चंगतोनीचंयांतिपरीतदापरगतिर्वक्रीसरवोच्यते १२ कक्षापदच्युतखगाद्भवनीचसंगात्पूर्वात्मगार्गमपहाय
चरांतचक्रं चेदित्यहोत्रपृथुबिंबविलोकनंकिंसर्वोपिरूपमखिलंविपदस्यपश्येत् १३ तनुतनुर्दुचरोधवउच्चगाः क्षि
तिसमीपगतः पृथुबिंबकः रतिसमीपसुदूरगतोथवेभवतिनीचनिजोच्चसमीरितः १४ येनाकृष्टः स्वीयकक्षांविहायभ्रमे

हरंत्यातिरवेरल्पदुश्चं तनीचंयेनैवं आरुह्यमाणोभ्यासन्नोजायतेऽस्थरुषं १५ कदंबाभिमुखंयेनाविशिनोत्यातिरवेचरः स
पातोऽस्थरुषस्तुपश्चाद्भवत्यंसदा १६ युगपत्रिमदारुहतिर्ग्रहः प्रवहनाथपरत्रगछति इतितस्यसमुद्भासकोभवतो
भूमिवत्रादहर्निशं १७ मेरुवज्ञादुदयास्तमयौस्तः खेचरतामितियत्तुपुराणे सत्यमिदंचविभातियतोयंमेरुगिरिः सि
तिमध्यगतोसि १८ सत्रप्रोतामलकवाटिकागोलकामेरुमध्येतिष्ठत्यस्योपरिदिविरवगाः सव्यगत्यास्फुराणां गछंतीमेनि
यतमुदयास्तोनुवर्णाद्रिनीतोकुर्वंतीवावनिलंवंयतोवेतिलोकप्रतीतः १९ उदयादुदयावधियत्तुर वेरविसावनमानादिनं
कुदिनं इतिभोदयतोभदितंचभवेद्दिनषष्टिलवोघटिकाकथिता २० रवेचरराश्युदयादगतिसंगुणात्खरवगनेंदु १८००
हृतामभितास्फुटः उदृदिनादधिकंग्रहस्यनभवतिरवेचरपूर्वगतेर्वशात् २१ सौरवर्षभवतिसावितुः सर्वराशिभभोगोऽब्दतुल्यात्साधुनि
कामनमोरंतरालंतुयेऽहं ग्रहसंकलहयमधरवेर्दर्शनेमत्वहः स्याद्राशिस्वन्यायुनिद्रामनयोर्मानयोगः प्रदिष्टं २२ निरक्षदेशसमंड
लंयत्तन्मेरुगोलांत्रिनिद्रांनिरुक्तं तदुत्तरेजादिकषड्गैर्कैतेषांदिनंरात्रिरतोपरत्रा २३ कर्कादिगेर्केद्युदलंनिद्रार्धनक्रादिगेतत्कधि
योविचिंत्यं मगादिनेहस्थितियत्तुरणेः स्यात्तन्मत्रेणरात्रिदलादिनादिः २४ भवेत्स्वित्तृणांद्रात्रिशद्वगाणां भमाविरामेद्युदलंनिद्रा
र्धं स्यात्तौर्णिमांतेर्कसमुद्भवासौपक्षार्धयोरुक्षसिताद्भवोसः २५ अभावुभोब्जभविंबादिसर्वमाकृष्यांतर्वीक्ष्यनिद्रांकरोति
तस्मिन्कृतेलीयतेतत्समस्तंतस्मात्कल्पोतचुरात्रंग्रहिष्टं २६ मासःखरामेर्द्युनिद्रोस्वकार्यैः सौरार्कसंक्रांतिदिनैःसमानः
चांद्रैपितॄणांद्युनिद्रांतयेवयंभवेद्दादशमासतुल्यं २७ दिनमाननिद्रासमयेऽजगल्लयमयस्यखिलंकिलवेधसः दिनंतेनत
लोगतिसाधनंसमुदितंरचितंबुसदाबुधैः २८ ध्रुवरूपर्वगतिर्द्विधास्फुटास्फुटतयापिचसाद्विधास्फुटा इतिविलंबितवक्र
विंदलोदितिषदः प्रतिमंडलवासितः २९ पतनुतुंगसमीरणकर्षणैः स्फुटगतिर्नसमानुदिनंयतः दिनगणाद्रुधातविधोनतो
ध्रुवरमध्यगतिः परिकल्पिता ३० इत्थंश्रीमन्नागनाथात्मजेनप्रोक्तेतंत्रेज्ञानराजेनरम्ये ग्रंथागाराधारभूतेऽभ्रतेगोलाध्याये
भुक्तिहेतुः समानः ३१ इतिश्रीनागनाथात्मजज्ञानराजविरचितेसिद्धांतसुंदरेगोलाध्यायेमध्यभुक्तिवासनाध्यायः ७

१६

683
1941

कधाधाराधारेत्यादिस्पष्टगतिवासनाध्यायोलिख्यते आदितः श्लोकाः ४४ ७ ठः श्रीः कधाधाराधाराधरतलधरंधारयति
वभ्रमत्तारारूपंमरुतिखचरांश्चारयतियः खलीलासंज्ञातारखिलजगहितार्थंसभवोगेनहारिर्विश्वाधारोवरमभिमतंवरयतुमे १
कक्षावृत्तंक्रांतिवृत्तानुसारंपृथ्वीगर्भायोजनाख्यः अवोर्यं यस्मिन्वृत्तेपर्ययान्वरयतिकःसभोक्तान्खरवेचरोमध्यगत्या २ कक्षा
यांपरिस्थितंपरफलज्यायोजनैः सर्वतस्तनुगाभिधमंडलंतुतद्धस्तेरेवनीचाभिधं मांदैमंदमथाश्रिश्चलमतोमध्यग्रहाभंदजै
स्तैर्वृत्तंपरिनस्तदेवमुदितंमंदोच्चनीचाह्वयं ३ त्रिज्यायारवेचरयोजनकर्णः क्रियातेपरफलज्ययेतितत् लभ्यतेपरफलंत्थमोर्वि
कायोजनानिमन्दुशीघ्रभेदतः ४ मंदस्पष्टोमंदनीचाह्वयस्तद्वैः सोच्चोनेवगळेकदापि सर्वस्पष्टः शीघ्रनीचोच्चतोयंमध्यः क
क्षामंडलंनोजहाति ५ निजपरफलमोर्वरयोजनैनैः स्वकर्णे ग्रहमध्यचलनीचैर्युतेः सोच्चवृत्ते स्वगस्फुटचलनीचोच्चानिचात्मी
यवृत्तेनिजस्फुटचलगत्यापूर्वतोयातिनित्यं ६ उच्चोन्मुखेरंत्यफलज्यकोत्थैर्यद्योजनैस्तिष्ठतिभ्रमिमध्यात् केंद्रंततोयोजनकर्णजा
तंकक्षावृत्तंकाप्रतिमंडलंतत् ७ नंदोच्चमंदप्रतिवृत्तयोगान्मंदोच्चभागैः प्रतिमंडलेषु वामांकजाद्यैर्भवतीतिमस्मान्मध्यग्र
हांशैरतुल्यांमगत्या ८ मंदस्फुटस्तात्स्थितिगर्भमध्यसूत्रंसमध्यश्रवणोथतेन सूत्रेणकक्षाकिलयत्रयुक्तात्रापिमंदस्फुटसंज्ञ
टचिह्नं ९ तन्मध्योर्ध्वरंतरमेवमांदंफलंभवेत्तत्रगणितेनसाध्यं मंदोच्चमध्यांतरमत्रकेंद्रमध्योहनीनोच्चगवृत्तकेंद्रं १० अथो
क्तचिह्नंप्रतिभ्रमिगर्भात्सूत्रंगतंतत्खलुतुंगसूत्रं तथैवकक्षाप्रतिवृत्तकेंद्रस्थंसूत्रयुग्मंपरिकल्प्यतिर्यक् ११ सर्वत्रतत्सूत्र
युगंतरालंतुभ्रमध्येवांत्यफलस्यजीवा स्वगोच्चसूत्रांतरगाशुजज्याकोटिज्यकाबाप्रतिसंसूत्रं १२ उपर्यधस्तांत्यफलज्यका
याः कोटिज्यकास्यात्रगकर्किकेंद्रे अतस्तदैक्यांतरमत्रकोटिर्दोर्ज्याभुजांतः श्रवणः फलंच १३ मंदोच्चासुरतः प्रयाति
खचरः स्त्रीयाश्रभुक्त्यायतोमंदोच्चेननिवर्जितोनिगदितंकेंद्रंग्रहोच्चांतर शीघ्रोच्चादितिपूर्वतोदिक्चरः स्यान्मंदगत्यायत
खेटोनंचलमात्रकेंद्रमनुनाशीघ्रंफलंचोक्तवत् १४ कक्षास्थमंदफलसिध्यगात्सगंताद्यद्योजनैः परमशीघ्रफलज्यकोत्थैः
शीघ्रोच्चनीचबलयंस्फुटत्वकल्प्यंचक्रांत्राकांक्षितसिद्धवानिस्फुटेच्छो १५ उच्चंततोभद्दलभागमितांतरेणनीचंचतिर्यगिहम

भगतंतुसत्रं वामक्रियाहिरपितुंगलंबेस्तदुच्चान्मेषादिनोदिविचरः क्रमतोभकल्पः १६ केंद्रेंग्रकाद्योभिभज्यांपरिष्टंकीटाद्यधः
कोटिसंज्ञंफलंस्यात् तस्माच्चयोगांतरंकोटिसंज्ञं बाहुस्तस्मिन्दोः फलंशीघ्रकर्णः १७ कर्णाग्रयादिदोःफलंभुजमितिस्तत्रित्य
कायक्रियाचलूध्वस्थभुजदाभुजफलंस्वर्णेतुमंदस्फुटं अग्रेदृग्गतेश्चदुस्फुटरवगात्स्वस्वग्रहंकेंद्रतस्तज्ज्ञेयंगतिवासनामथ
वदामीनादिरवेश्चारिणां १८ मध्यस्तनाद्यतनरवेश्चरयोर्विशेषः सैवांगतारवगगतिश्चदृशीघ्रभिन्ना तत्साधनाभरवगकेंद्रग
तिस्फुटाद्यैस्त्रैराशिकैरिहफलागतिहारगुण्यैः १९ कक्षावृत्तेयत्रचंद्रोरविर्वाभौमादीनांशीघ्रनीचोच्चमध्यं तत्स्वनाथंज्यां
तरेणानुपातोयद्येतत्स्यात्तत्वदृग्भिः कलाभिः २० तत्किंलब्धंकेंद्रगत्याथवैतद्वृत्तेस्तत्किंमंदनीचोच्चवृत्ते २१ इत्यर्थीन
नागनाथात्मजेनत्रोक्तेतंत्रेज्ञानराजेनरभ्यं ग्रंथागाराधारभूतेप्रभूतेगोलाध्यायेछेद्यकेसुक्तिरुक्ता २२ ७ ८
पूर्वापरंनिजाक्षारः पश्चिमंसमारभ्यंयाम्योत्तरादृग्यमादिगतंच तद्योगतोभवतिभागमितांतरेणमध्येकुजाक्षपश्चिमेर सं
स्थितिंचनां १ निजकुजंतनएवसमंतंतः कुदलयोजनमानसमुच्चतं अरुणवर्णदिवाकरमंडलंजलसमंचलयेत्रविलोकयते २
अक्षांशकेंद्रदक्षिणतः सरवेध्यात्यातालं तच्चोत्तरादृङ्नतंच पूर्वापरास्वकयोर्मिबध्नंतन्नाडिकामंडलसंज्ञितंस्यात् ३ ध्रुवाक्षि
मस्वस्तिकलग्ननेमिध्रुवहृयस्पृग्वलयंवदेद्यत लंकापुरेतत्स्थितिर्जानिरुक्तमन्यत्रचोन्मंडलमेवतत्स्यात् ४ राशिमंडलवृत्तेः
रक्षुतेनसांश्लिष्टतिर्निजपुरोहितियेन दृश्यभानिसकलानिपथेनएवलंघयतिपूर्वजवेन ५ नाडीवृत्तात्सौम्यतः सिध्यगोः
कर्कादिस्थैर्याम्यतोनक्रभादेः क्रांतेर्पातेनाधुनाहीनएवतत्संलग्नोमीनकन्याविरामो ६ अन्येतस्मिन्नाडिवृत्तेः स्वापमां
शैर्नाडीवृत्ताद्याम्यसौम्याः क्रमेण गछंतस्तेवायुनासापवृत्ताः स्वीयांस्वीयांसर्वदानत्यजंति ७ पातेपाताद्विद्वोषड्ढे
विलग्नातारावृत्तंरवेरविक्षेपवृत्तं संपाताभ्यांभवृत्तयेवृत्तनेम्योरंतर्वर्तीस्वांत्यबाणस्वदेव ८ पातश्चितोरविश्चरेन्नडारः
स्वपातादाक्षिक्षितिर्यांतरगतेपरमः शरः स्यात् मध्येनुपातइतिपातविहीनरवेर्वाक्रुज्यमेवशरसाधनमुक्तमार्यैः ९
क्रांतिमंडलगतंग्रहार्कयोर्लंबयोर्विषुवतोक्षसन्मुखेः तेभवंत्यपमभागकाः शरास्तंरद्युचरविंवविद्धयोः १० ध्रुवयोस्तदे ११

685
1941

महर्षिभिर्विषुवन्मंडलदक्षिणोत्तरे अपमंडलदक्षिणोत्तरेध्रुवतः सिध्यलवांतरस्थिते ११ उडुमंडलचंचलत्वत्वलनीयंध्रुवतः
समंततः इयमेवकदंबसंज्ञितावलयंतत्क्षितिजांतरेयनं १२ युज्यादृत्तंस्वस्फुटापक्रमांत्रोर्नाडीवृत्ताद्याम्यसौम्येसमंतात्
ज्ञेयंस्वाहोरात्रवृत्तंतदेवच्छायासार्धंयुज्यकायाः प्रमाणं १३ दृग्मंडलंध्रुवरमंडललग्ननेमिदृष्टः क्षितिः परिगतंक्षितिगर्भग
मं दृक्क्षेपवृत्तमिहमध्यदिनेभलग्नेविलग्नमितिनत्यवलंबनार्थं १४ क्रांतिमंडलविमंडलचलेदृष्टिमंडलमपीहचंचलं
यत्कदंबयुगलस्यकीलकप्रोतमेतिरवगवेधमंडलं १५ निश्चलंहिसममंडलदृग्यमोम्ययाम्यवलयंकुजत्रयं ध्रुवकाबलयमन
वचंचलंगोलयंत्रमितिवृत्तनिर्मितं १६ इत्यश्रीमन्नागनाथात्मजेन० गोलाध्यायेवर्णनंमंडलानां १७ ८
भ्रमद्वयजनसंभवं चतुरचक्रयंत्रंपरिस्वनेमिनलिकानिबध्नमजिनादिभिः साधयेत् सरंध्रनलिकांतरेणतपनेसमालोकिते
सकेंद्रगतलंबतोनतलवेर्ध्रुयाताद्दिकं १ तंत्रयंत्रैः स्याच्चमत्कारसारंयस्मात्तस्मात्त्रयंत्राणिवक्ष्ये चक्रतुर्यसंभमद्गोलयं
त्रंसभेमा रघटीसेकतारख्यं २ कार्यंतुर्यचक्रतुर्यांशरूपधार्यंतस्मिन्कर्णयुग्मंसरंध्रं केंद्रेरंध्रेतत्रपट्टीसलंबानेम्यारम्या-
रवांक९० भागानियम्याः २ कर्णाधस्तादालवालंबमानास्त्रिंशज्जीवास्तत्रतुल्यांतरालाः षड्भागैर्नाडिकैकालनीयाप
ट्टीचेपज्यांतरालांगुलांका ३ एकाहिन्याद्युक्रमज्याविहीनात्त्रिज्याकोटिस्तत्रकर्णास्विभज्या तद्गाभ्यांस्वलमिष्टभुजज्या
जीवापवंतुर्ययंत्रेनिधेयाः ४ केंद्राधस्तादंबरंकल्पनीयं तस्मान्नियंक्व्यासखंडेनभज्यं पट्टेयंत्रस्योदयाराशिभागालि
ताःप्रसन्नां० ० ० पलाद्यंकनीयं ५ सिध्यांशज्यापट्टिकायांध्रुवेयाकेंद्रात्पट्टीदोर्लवाग्रेनिधेया अर्ह २४ ज्जीवास्पृश्य
काग्रेतदीयाः क्रांत्यंशाः स्युर्दोर्लवासेपटीयाः ६ सपातेंदुदोरंत्रागायंतुपद्मांबिवस्वंत्रासाधींगुलेकेंद्रतोक्षे तदग्र्या
कायंत्रारांशानवघ्नानवेंदुनकालेतहार्धंद्रपर्व ७ अमांतेर्कमध्याद्भलग्नांतरांशास्तिथ्यापट्टिकाक्रांतिचक्रेनसक्ताः तदग्र्य
ज्याकायंघटीलंबनंस्यान्नतांशाः खलग्नेनतिस्तज्यकार्धे ८ मध्याह्नेपमनतभागसंरूपितिर्याव्यस्तासापलवसंमितिस्त
दग्रे पट्टीस्पृग्वसराशिसंमिताज्यकायाभलंनिजविक्षेपलप्रभास्यात् ९ अक्षभानिजखरसांत्रायुक्तग्रहेष्याप्राक्सद्द्यां

रविभुजभागसंगतायां तद्विक्षुस्थितक्रमुर्भौर्विकायतः स्यादाकाशावधिकर्णनाडिकाप्रमाणं १० त्रैयासाचरदलमौर्विकोक्तपद्धा
माकाशादपमण्डलाग्रसंस्थितायां तत्स्पर्शनावधिविवरेवनिज्यकास्थाकेंद्रात्खापमगणनाज्यकाधुजीवा ११ केंद्रोर्ध्वकर्णविवरेत
रणियंथास्याद्यासार्धकर्णविकरोनिजदृष्टिरेवं धृत्वाविलोकयतपर्वदुचरंचनारालंबाग्रसक्तपरिधौकुजतोनतांशाः १२
मध्योनतांशागतपष्टिकयानज्यास्पष्टातदंकमितमौर्विकयाधनुर्यत खवांकच्युतरसहृतंघटिकाभवंतिलंकापुरेनिजपुरेद्युदला
नुपातात १३ केंद्रोर्ध्वकर्णपरिकल्प्यशंकुतस्याग्रभाकर्णयुगांतरस्यात् समांगुलस्यार्कमितांगुलस्यलंबेवरलेराविसंमुखस्थ
१४ द्विघ्नास्तोदयनाडिकाः प्रतिलंबरात्रांशोपलाद्यंतलीलस्यसायनभान्वभीष्टघटिकामध्येभवेत्सायनं अर्कोधात्रगतनाडिका
ननमथोरात्र्यर्धतश्चोन्नतंयेलंकोदयतोनतोन्नतघटीलग्नेरवपातालयोः १५ दृक्शायवेधेष्टतिसंमितज्यालंबनयत्नांगुलवि
द्धसक्ता स्त्र्योविरूपांगुलचिह्नसक्तात्पूर्वेरम्यंतरमर्कनिघ्नं १६ दृग्गोव्ययुक्तंकिलदृक्समानंभवेत्तथादृग्गजाद्भासलं
लंबेंसदृक्शांतरभ्रप्रमाणंदृग्गोव्ययुक्तंचतदोच्यमुक्तं १७ खगस्रदुचलकेंद्रमत्रदत्वानिगदितपुष्करतस्तदभ्यपद्धां
चलस्रदुपरिधिर्हृच्चंद्रभागंस्पृशतिगुणः फलमेतदत्रतः स्यात् १८ चक्रंचक्रलवांकितंचपरिधौमर्कुलाधारकंरेखा
तिर्यगधोर्ध्वगात्रचयुतोंकीलेत्रालाकान्यसेत तुर्यांशोनविधायतुर्यचरणांस्तर्योन्मुखेस्मिन्धृतेछायाकीलभात्रयाति
परिधिंनत्रोन्नतांशाः क्रमात् १९ तज्ज्याघ्नंगुणाहृतास्त्रिनंदलादित्योन्नतांशज्यकाभक्तात्धनुर्घटिंनंदसंख्यांकोष्ट
नंनाडिकाः चक्रंनेमिनलंथमध्यजनवकेंद्रावलंबान्वितंकृत्वार्कनलतोविलंक्ष्यसमयंपूर्वोक्तवत्साधयेत २० दिक्
साधनार्थंसमभ्रमिभागंनिधाययंत्रंनिजकीलमात्रात् विलोमतोबाहुरतश्चकोटिर्नभस्तलगासापरपूर्वरेखा २१ याम्यो
दक्परपूर्वसूत्रमयुतोंशांकंनिधायात्रयाछायायापरपूर्वसूत्रविवरंबाहुः श्रुतिः सैकभा तत्कोटिः परमंवंगाथरवचरा
द्याम्योत्तरमंडलयोरंशोः सममंडलंचभवतस्तज्जेचरोः कोटिवत् २२ छायाकर्णगुणास्वलंबगुणहृत्क्रांतिज्यकागो
लयोर्याम्योदक्फलसौम्ययापलभयासंस्कारितास्यात्क्रमुजः छायादोः कृतवर्गयोश्चविवरान्मूलंहिकोटिर्भवेद्दोर्दोः १८

6887
1941

भागपरिक्षेपेदिविचरेत्रज्यद्युरसीपूर्वगे २३ कोद्यग्रादपिदोः प्रभाग्रमिलितोयास्मिंस्तोग्रतलाद्दिदुरुशंपितत्रांकुमौलिमि
लितंस्वनंयेत्कर्णवत् तत्स्वनेनलकंविधायसरलंबंवाहुयाधारकंतद्ध्रेणनभश्चरंस्वसमयेग्रपायसंदृश्यंयेत २४ दिन
करगतलंबः स्यान्नरः त्रांकुमूलान्निजतलमनुयातांदृग्ज्यकादोः प्रभावत् त्रिभगुणदृहृकर्णश्चैतिजात्यांतररज्जुतिरवि
नरमौर्व्यदृष्टिरत्नेविचिंत्यं २५ सममंडलखेचरांतरज्याभुविदोस्यान्नतलेमहानरायात् उदयास्तसमारब्धसूत्रमध्येन्न
तलायापरिसंस्कृतिर्भुजोयं २६ सौम्याग्र्याद्याछंकुमूलंयमाग्र्यांयाम्याग्र्याद्याछंकुमूलंयमाग्रं रात्रौनस्याधोमुखस्थौ
सरात्रांशांकोर्मंलसंस्कृतंस्वाग्रयादोः २७ उन्मंडलस्थितरवेरवलंबकोयमुच्यत्यशंकुरयमुत्तरगोलदृश्यः याम्योत्तरा
सममंडलगाहिनेद्याद्योलंबकः सममंडलत्रांकुरुक्तः २८ धटट्टलघटिनाघटीनिरुक्तालसरुधिरापलधारितः
कपूर्णो सुरंध्रसममथाछकाचयंत्रंलसरुधिरंसरलत्रार्कराद्यं २९ इतिशुभघटिकादियंत्रवर्येर्निजदिनमानदलं
रविविधुंच कथितवद्दिहसाध्ययंत्रतुर्यैर्लिथिभयुतीः परिकल्प्यतेत्वयुक्त्या ३० खगस्रदुचलकेंद्रमत्रदत्वानिगदित
वन्नभस्तदभ्यपद्धां चलस्रदुपरिधिर्हृच्चंद्रभागंस्पृशतिगुणः फलमेतदत्रतः स्यात् ३१ नरपतिचित्तचमत्कृतिकारकं
नवतरामलयंत्रचयंत्रुवे जलतलानलकांकुशाभमुखोद्भतसमीरवशेनसदावहा ३२ समतलमुरुवमध्यंधातुजंवर्तु
लंवातपनपरिमितावाधारयेत्तंभयंत्रं अणुतरतलरंध्रंवारिणापूरितेस्मिन्सुरुवतरुदुपाग्राबधलंबोबहिः स्यात्
३३ स्पष्टातितलमधरः सूर्यबिंबोदयेयंक्षरतिस्फुषिरनीरेयात्रुपर्यवलंबः परिधितलगनाडीचिह्नलोलंबयोगाद्दृ
तिसमयमानज्ञानराजोक्तयंत्रं ३४ अपिचपरिधिनाडीचिह्नकीलेबुधार्यास्तनुसमधनघद्योलंबयोगच्युतास्ताः न
क्षगतशिखिचंद्रमार्गनीगोलपातादृतिसमयमानज्ञानराजोक्तयंत्रं ३५ अथस्फुसरलवंत्रास्वर्णतायादिदृत्तैर्वि
रचितसमभागैर्गोलयंत्रंविधाय ध्रुवयुगगतयष्टिगोलमध्यस्थितायांसमुदितजलपूर्णस्तंभसूत्रेणवेद्या ३६
क्षरतिसुषिरनीरैगोलयंत्रंसखेटंभमतिसमयसाम्येनैवतद्दृष्टिधेयं समुदितमखिलंवाग्रार्कराशारदाद्यः स्वयमिहकृत

तीदंज्ञानराज्ञोक्तयंत्रं २० ताम्रस्तंभेमध्यरंध्रंविहायस्तंभेकुंभंभ्रमरंध्रंविधाय तोयंदेयंस्तंभकुंभोदराभ्यांतिर्यक्धारास्तंभ
तोनिर्गतास्यात २१ स्वनेगोलंयष्टिकांतेनिबध्यंचक्रंनेम्यांयष्टिघट्यादियुक्तं तिर्यग्धारानीरसंप्लुतिभिर्नाडीभिस्तत्रा
मयंकालयंत्रं २२ पीठेचतुश्चरणतुंगतरेस्मरंध्रेकुंभंनिधायतलरंध्रयुतंसनोयं तत्पार्श्वयुग्मगतकीलकमध्यबद्धंचक्रंविधा
यज्ञाधिस्तंतलबेलंयुक्तं ४० तच्चक्रमस्तकयुताघटिकाछिद्रेयंकुंभच्युतोदककणैः परिप्लुतासा चक्रभ्रमात्यजतिदुग
पत्समस्तनीरंतथासमयतुल्यतयाविधेयं ४१ तच्चक्रनेमिध्रुवसूत्रनिबद्धहस्तोवाद्यंत्रवादयतिनालिकदारुरूपः कुंभोथ
वासिकतथाप्परिप्लुतोपिनाड्यंतरेणघटिकांभ्रमयत्यवश्यं ४२ मेषद्वयंस्फुल्लघुदारुकृतंत्रिकोणयंत्रस्रस्त्रकलितंघटि
कांतरेण युग्मंकरोतिस्फुटचक्रगलंबकृष्टंचेद्बुधैर्बहुतरंरचयेदतोपि ४३ ऊर्ध्वंघटंघटगतंप्रविधायतोयंयावन्मितंक्षरति
तावद्घसुलाभं यात्युन्नतंतदपरिज्ञानकैस्फुलघटहसोमुरवेनघटिकास्वयमश्नुतेत्र ४४ इत्थंश्रीमज्जगनाथात्म
जेन॰ यंत्रगोलानिरूक्ता ७ आद्यंतग्रंथसंख्याश्लोकप्रमा २५६ धनधनेगगनेग्निाब्धिरांदिभिस्मरणराशिपदं
परिकल्पयेद्व इतिपुरातनगोलविदांमतंतदथमाधववर्णनमुच्यते १ अयतिमंगलमाधवमाधवंजयतिकाननसन्न
निमाधवः जनितमारुतपूरितवंशजध्वनिननंदितनंदितसज्जनं २ कुसुमपीतसदंबरशोभितेद्युमणिनाहृदयेपरि
स्फुरिते वकुलिपाटलिचंपकमालिकाकुसुमप्रजितशोभनमस्तके ३ धरतिमित्रवरोमहतीप्रभांतदवलोकनतोकरोछि
तं निजमनोरथसिध्यविज्ञातयंसमुपयातिमरालयसंसुरवः ४ द्विजसुमंगलगायनहर्षकंमधुवनंभवनंविज्ञातिस्व
कं शुकमुखांबालिपल्लवतोरणंसुमकरंदजसेकशोभागणं ५ द्रुपतिनवतीमहतीतलस्थशतिसत्फलपल्लवपाणिना
इतिरसाललतापरितोषितापरिमलैर्विपुलैश्चसदंबरैः ६ सरलचंचलपल्लविसध्वजंफलितचूतवितानुपोमुंचजन्
मदनरूपधरोरतिसंदरीसमवलोक्यपदोपरिमस्तकां ७ वदतिवामयिमाद्दिरहेकथंनयतिवत्सरवासरसंचयं गरल
सोदरचंद्रमरीचयः किकिमितितेचरणंस्मरणावने ८ वक्त्रेंदोर्मृगनेत्रलांछनगुणःकंदर्पसंजीवनंपीयूषंद्यधरेसमित्र १९

689
1941

विरहेदृष्टः कलानांक्षयः तद्योगेनकलाभिरक्षिरधुनाधिक्यंनतस्यः शशीकांतायाविरहेविधुंविदहतीक्षीणस्ततोदृश्यते ९स्फ
टंचापधरोकटीक्षविशिरखोनेत्रेहिरुक्मार्जुनोर्जेतुंकर्णसुपागतावितनोविश्वस्तलेपातितः गोनागेंद्रयुतंचतत्प्रभमरिकापु
ष्पान्वितंसंवतेकर्णस्तालवर्णतवप्रियतमेचंद्रादिभातिः कथं १० प्राणाधीशतवैवलोचनयुगंकृष्णार्जुनोतावितोमानेत्रप्रति
बिंबितोतुविभुरवेप्राणेकृतस्ताविह इत्याकर्ण्यविचारचारचतुरप्राणप्रियालिंगितापामामाधवयोर्बभूवपरमानंदःसकिंवर्
ण्यते ११ युग्मन्मौलिस्फुलीलनिर्मलनभोभुक्तालितारावलीभिस्तेयंद्युमणिःकलापिनाज्ञिनस्तस्याधरेतद्गात रात्रोवा
द्विसमुद्भसांतिकुमुदांभोजानिसर्जीवनेस्मरेवंसममानसेनसरितोहंसःप्रयातःप्रिये १२ कालिंदीद्भदरबद्धमूर्धजचयो
यस्मिन्मल्लिकनावलीमुक्तालीतुरुवर्णहंसयुगलंकर्णोत्पलेचोत्पले तद्वैणीफलिनंकरेणकथन्मर्यमनःकंदुकंपश्यत्स्मरु
रुणोत्तमःप्रियनदीमालिंगयन्क्रीडति १३ भीष्मेग्रीष्मेचोष्णरश्मिप्रतापग्रस्तत्रस्तावापिनस्तापिनस्तुः स्नानेदानेःप्रज
नैःसंप्रसन्नोयेषांनेषांभोगलक्ष्मीर्महेंद्राः १४ दग्धांमुग्धांवीक्ष्यभ्रमिनादद्यैर्मेघश्यामश्चंचलापीतवासाः आरादारा
दागतायंधरायांपारावारादुत्थितस्तापहंता १५ तारातारापीशस्तर्यादिकानांतेजस्तेजः संभवच्छादयित्वा रम्यंवेणुंवा
युनावादयंस्तन्गर्जेद्देवोवर्षतीहास्मरेन १६ ग्रीष्मग्रीष्मेणैवसंपीडितस्यप्राणत्राणाएवमित्रस्यसस्तः देवोविद्युच्च
कधराधरः सन्नजित्वाधर्मंवर्धयामासधर्मं १७ तृष्णांत्वामयमेतिगोपिसधनः पीतांबरंतस्यथत्कालेसाचपलागु
लेकिममलामालातदिंद्रायुधं वेणुंवादयतेकथंपवनतःपिच्छानकेकोकिलानामेघोगर्जतिभरधरस्याशिखरेवहांबलीराज
ते १८ सर्वेछायेदंतेकथंयादिहरिः कोटीनकांतिर्युतः पृथ्वीतारायतुंस्वपक्षिक्वनैरत्नाकरादागतः सर्व्येवंप्रतिबो
धितापिशिरसाधृत्वांबरंशंकयासर्गेहंभविवेज्ञातांसचतुरांप्रीतोहरिः संययौ १९ शारदिविद्रारभायांसस्यसंपद्भुभा
यागमनविजयमैथ्याशारदानंदहायां परिकलितसमुद्रस्तारणोकोमहेंद्रः करतलधृतरुद्रोराजतेरामचंद्रः २०
गगनस्मगतोषइत्यादि गगनस्मगतोषः सज्जकोदंडवेज्ञास्मिरचरसरोषोभरिसेनानिवेज्ञः उपगतनिजमित्रोनीलसुग्री

690/1941

वृमित्रः सरमिजग्रहनेद्रोनंदितानेकशत्रः २१ निजपतिसहितानामानसंमोदयेद्यः स्वदयितवधुतानामात्मरूपेणसद्यः दहति
तदपियुक्तंनतस्तीस्वचनायचशिमतिमतीनामात्मकल्पावनाय २२ चरणशरणयातेभीषणेभीमकेतोरथतिरिपुधात्तीराजप
त्याश्वहति वदतिनरपतिरेनंमित्रवार्तोतरात्मीत्यपिचरिपुपदतेदैयमस्तीतिमत्वं २३ तदनुनरपतिवाक्यादंगदः स्वीमद्धरवारिपुव
रमनुयातः संधयेतेनएषः वदतिननरपेंद्रप्रस्फुरद्रत्नमौलिरुगतकरराजन्नामचंद्रस्वहृत्तः २४ रुद्रोर्थशिरसामेवेत्यनुहित
सूर्योपिसंसेव्यतेनंतोयस्यपदांबुजेजलनिधौरोद्रंधनंयत्नके स्त्रीवात्यस्गायतुमकरिणोभायांदोतस्मिचांभिक्षुत्वेनपरोक्ष
तोपदिहनातांहिवेदंभजे २५ यन्मित्रस्यकरप्रतापनिहतास्तर्णेनतोराज्ञायोनरपंतकृतवीतरायसहिताः सिध्यंतिसंदर्शने
यस्यैवाप्युदयेगुरूज्ञकवयोटीव्यंतिसंहर्षितास्तंदेवंशरणंप्रयाहिपरमंनोवंद्यमंयास्यसि २६ यः सिंहीपयसापराजमतनुः पी
यूषपानामरः पश्चादीषवरैः सरासरजयीनावास्तृतामसः तेजैतुंवनवासितापसकृशः खद्योतसैन्यः कथंशक्तोसीतिचदृतं
वदन्पार्श्वस्थोः पदंयास्यति २७ इत्युक्तोशिशिरेसेनिकैः परिवृतोजातोबहीरावणस्तच्चास्त्रक्षमरोमहानिहपरोभूतेस्वसैन्योस्क
रः सूर्यावंश्यगभालिलकछरहृतंदृष्टोथराजास्वयंबाणेनारिशिरोजघानविजयीश्रीरामचंद्रोभवत् २८ अथनिजपुराद्वेभी
षणंनिधायगगनगतिविमारोहिणीरोहिणीयुक् समहजसहगोयंस्वस्वराज्यंसमैत्यगुरुबुधकविभक्तः पालयामासलो
कान् २९ हेमंतोहिमनगयाचितेः सुशीतेः सम्यंताडिरुभिवपोषयत्यवश्यं संयातेडारसिनिजाग्रतोविदेशोत्तप्तेहाहिवि
निवार्यसूर्यघर्मं ३० चंद्रोवानिजपरमित्रवालकानिसिंचन्त्सन्नमतमर्थैर्निजैर्मयूखैः पृथ्वीवासरसतयात्मसंभवानि
पीयूषंफणिपतितः समानयित्वा ३१ उच्छ्रांशोयमसदनोन्मुखेतिदूरेआयातः शिशिरसमागमनशीतः प्रालेयाचलस
बलानिलप्रयुक्तंवंकंजेतुंधृतजलराशिवाडवारिं ३२ सोमोयंसफलवनौषधिप्रयोगैर्द्रोगान्म्रतकरोजनेषुहंति सा
धारक्षितजनजीवनायपृथ्वीलुत्कालेफलजलधान्यसंपदाढ्या ३३ तीक्ष्णांशोशिशिराचलस्यनिकटेरेजडुल्युछ
तारुछायोपरिवारिभिःस्वकरैर्यांप्येपिकांभानिशा उच्छंतीक्ष्णकरज्वलंजलनिधेः प्रीतंतुशीतांचलद्रुमिंयातियुतेः स्वकी
यकिरणैः कालेवशोषान्विते ३४ इत्थंश्रीमन्नागनाथात्मजेन० गोलाध्यायेवर्णनंषड्क्रतूनां ३५ इतिश्रीसकलसिद्धांत २०
वासनाविचारचतुरचित्तचमत्कृतिकारिणिसंज्ञाधारेसिद्धांतसुंदरेऋतुवर्णननामपंचमोध्यायः संपूर्णं श्रीः छः श्रीः छः

Digitized with financial assistance from the
Government of Maharashtra
on 11 June, 2017